

Vrednotenje uspešnosti programa Projektno učenje mlajših odraslih (PUM-O)

Vključevanje mladih, ki niso v delovnem razmerju, v
izobraževalnem procesu, v procesu nadaljnega
izobraževanja in priprave za vstop na trg dela

KAZALO

SEZNAM UPORABLJENIH KRATIC.....	3
POVZETEK.....	4
SUMMARY.....	5
1 UVOD.....	7
1.1 Opredelitev predmeta vrednotenja.....	7
1.2 Nameni in cilji vrednotenja	8
2 OKOLIŠČINE IZVAJANJA.....	9
2.1 NEET v Sloveniji	9
2.2 Značilnost mladih v programu PUM-O.....	11
3 METODOLOGIJA	12
4 UGOTOVITVE	14
4.1 Upravljanje programa PUM-O.....	14
4.2 Izvajanje programa PUM-O.....	18
4.3 Zaključek programa in poročanje.....	25
4.4 Primeri dobrih praks iz tujine	29
5 PRIPOROČILA	32
6 PRILOGA.....	36
6.1 Anketni vprašalnik.....	36
7 VIRI.....	40

SEZNAM UPORABLJENIH KRATIC

PUM-O	Projektno učenje mlajših odraslih
PUM	Projektno učenje za mlajše odrasle
RS	Republika Slovenija
KRVS	Kohezijska regija Vzhodna Slovenija
KRZS	Kohezijska regija Zahodna Slovenija
APZ	Aktivna politika zaposlovanja
ESS	Evropski socialni sklad
OP	Operativni program
NEET	<i>"Not in employment, education or training"</i>
ACS	Andragoški center Republike Slovenije
ZRSZ	Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje
MDDSZ	Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti
SVRK	Služba vlade RS za razvoj in evropsko kohezijsko politiko
CSD	Center za socialno delo
TUM	Temeljno usposabljanje mentorjev
EVS	<i>"European Voluntary Service"</i>
FTE	<i>"Full-time equivalent"</i>
SURS	Statistični urad Republike Slovenije

POVZETEK

Namen programa PUM-O, ki vključuje mlade brezposelne v starosti od 15. do 26. leta, je razvoj njihovih potencialov za uspešno ponovno vključevanje v izobraževanje, razvoj poklicne identitete in tako uspešno vključevanje na trg dela ter uspešna socialna integracija. Program PUM-O se izvaja v sklopu aktivne politike zaposlovanja, natančneje v okviru ukrepov usposabljanja in izobraževanja. Financira se iz sredstev Evropskega socialnega sklada, v okviru 9. prednostne osi: Socialna vključenost in zmanjšanje tveganja revščine, 9.1 prednostne naložbe: Aktivno vključevanje, vključno s spodbujanjem enakih možnosti in dejavnega sodelovanja ter izboljšanje zaposljivosti, specifični cilj 9.1.2 Opolnomočenje ciljnih skupin za približevanje trgu dela Operativnega programa za izvajanje Evropske kohezijske politike v obdobju 2014 – 2020.

Namen vrednotenja programa PUM-O je bilo podati oceno o izvajanju in rezultatih programa, to je preveriti njegovo uspešnost z vidika vključenih oseb, preveriti ustreznost izbranih vsebin, preveriti usklajenost delovanja med različnimi projekti in deležniki ter preveriti povezovanje PUM-O v lokalno okolje.

Program PUM-O ima dolgo tradicijo, saj se v različnih oblikah izvaja že več kot 15 let. V program, ki je predmet vrednotenja, je bilo od začetka leta 2016 vključenih 1376 oseb, pri čemer so moški predstavljali kar 57% vseh udeležencev programa. Več kot polovica udeležencev prihaja iz starostne skupine 18-24 let, pri čemer je v zadnjih 10 letih izvajanja programa opaziti trend nižanja povprečne starosti udeležencev. Nekoliko več kot polovica jih prihaja iz KRVS. Udeleženci v program vstopajo kot brezposelne osebe, posamezni v PUM-O vstopajo iz sistema izobraževanja, pri čemer pa je opaziti velike razlike med obema regijama. V KRZS da je bilo več oseb pred prihodom v program PUM-O vključenih v izobraževanje, medtem ko je bilo v KRVS več oseb brezposelnih.

Program PUM-O ocenjujemo kot zelo uspešen program. Ne le glede na rezultat ponovne vključitve (več kot 25% udeležencev po zaključku programa najde zaposlitev), pač pa tudi glede na dejstvo, da tudi po zaključenem programu več kot polovica vseh udeležencev ostane v stiku z mentorji in drugimi udeleženci. Pri obravnavanju in spremljanju kazalnikov programa je potrebno upoštevati, da program vključuje ranljive skupine mladih, kar vpliva na samo uspešnost programa. Program PUM-O predstavlja številnim varno zavetje, v katerega se vračajo tudi po zaključku programa. Po mnenju udeležencev programa PUM-O je največja dodana vrednost programa prav vpliv na samozavest in samopodobo posameznika, kar posredno vpliva tudi na njihove zmožnosti zaposlitve ali nadaljevanja šolanja ter omogoči vključenost v družbo in samostojno življenje.

Ne glede na uspešnost samega programa, pa evalvator ugotavlja, da bi bil z določenimi prilagoditvami, le-ta še uspešnejši. Priporočila se nanašajo predvsem na trajanje programa, razbremenitev ter usposabljanje mentorjev kot tudi vpetost v lokalno okolje. Predvsem večja vpetost izvajalcev PUM-O v lokalno okolje kot tudi usklajeno delovanje vseh deležnikov, na primer

poenoten način izplačila socialne pomoči in dvig prepoznavnosti programa (na primer v sodelovanju s šolskimi socialnimi delavci) lahko dodano vrednost programa še povečajo.

SUMMARY

The purpose of the PUM-O program, which includes young unemployed aged 15 to 26, is the development of their potentials for successful reintegration into society, either education or development of a professional identity all with the aim of future successful integration into the labor market. The PUM-O program is implemented in the context of an active employment policy, more specifically within the framework of training and education measures. It is financed by the European Social Fund under the 9th priority axis: Social inclusion and poverty reduction, 9.1 Priority investment: Active inclusion, including the promotion of equal opportunities and active participation and improving employability, a specific objective 9.1.2 Empowering target groups for approximation to the labor market of the Operational Program for the Implementation of the European Cohesion Policy for the period 2014-2020.

The purpose of the evaluation of the PUM-O program was to provide an assessment of the implementation and the results of the program. This means to check its performance from the perspective of the involved persons, relevance of the selected content, harmony between the different projects and stakeholders, and the connection of the PUM-O program and the local environment.

The PUM-O program has a long tradition, as it in various forms exists for more than 15 years. As of the beginning of 2016, 1376 people were included in the program, with men representing as many as 57% of all participants in the program. More than half of the participants come from the age group 18-24. It is possible to notice a trend of participation of younger participants in the last 10 years of the program. The share of people under the age of 18 doubled in the period from 2010 to 2018. More than half of them come from the KRVS. Participants enter the program as unemployed persons. Individuals also enter the PUM-O program from education system. Great differences between the two regions can be seen. In the KRZS, several people were included in education before entering the PUM-O program, while in the KRVS more people were unemployed.

We evaluate the PUM-O program as a very successful. Not only in terms of the result of reintegration (more than 25% of the participants find employment after the end of the program), but also in view of the fact that even after the completed program, more than half of all participants remain in contact with mentors and other participants. When monitoring the indicators of the program, it should be taken into account that the program includes people with a difficult past, which might affect the performance of the program. The PUM-O program

represents a safe shelter for a number of participants, to which they return after the program has been completed. According to the participants of the PUM-O program, the greatest added value of the program is the impact on the self-esteem and self-image of the individual, which indirectly affects their ability to work or continue their education, and enable them to participate in society and live independently.

Regardless of the effectiveness of the program itself, the evaluator notes that with certain adjustments, the program could be even more successful. The recommendations refer mainly to the duration of the program, relieving or unloading and training of mentors as well as their involvement in the local environment. In particular, there is room for improvement in the field of the increased involvement of PUM-O providers as well as coordination between all stakeholders. For example, the unified way of paying social assistance and increasing the visibility of the program (for example, in collaboration with school social workers), can increase the added value in the future.

1 UVOD

1.1 Opredelitev predmeta vrednotenja

Predmet vrednotenja je program **Projektno učenje mlajših odraslih** (v nadaljevanju PUM-O), ki je namenjen spodbujanju izobraževanja in usposabljanja mladih brezposelnih oseb, v starosti 15-26 let. Program vključuje tako prebivalce vzhodne kohezijske regije kot prebivalce zahodne kohezijske regije Republike Slovenije. Cilj programa je **vključevanje** mladih, ki niso v delovnem razmerju, v izobraževalnem procesu oz. so tik pred opustitvijo, v proces nadaljnega izobraževanja in priprave za vstop na trg dela.

Program PUM-O se izvaja v sklopu aktivne politike zaposlovanja (v nadaljevanju APZ), natančneje v okviru ukrepov usposabljanja in izobraževanja, ki je skladno z Uredbo št. 1304/2013 ena izmed prioritarnih nalog Evropskega socialnega sklada (ESS). Širše gledano ESS spodbuja visoko stopnjo zaposlenosti in kakovost delovnih mest, izboljšuje dostop do trga dela, podpira geografsko in poklicno mobilnost delavcev ter olajšuje njihovo prilagajanje industrijskim spremembam in spremembam proizvodnih sistemov, potrebne za trajnostni razvoj, spodbuja visoko stopnjo izobraževanja in usposabljanja za vse in podpira prehod mladih iz izobraževanja v zaposlovanje, deluje proti revščini in krepi socialno vključevanje, spodbuja enakost spolov, nediskriminacijo in enake možnosti, s tem pa prispeva k uresničevanju prednostnih nalog Unije za krepitev gospodarske, socialne in teritorialne kohezije. Projekt PUM-O sodi v 9. prednostno os Operativnega programa za izvajanje Evropske kohezijske politike v obdobju 2014 – 2020¹, ki se nanaša na socialno vključenost in zmanjšanje tveganja revščine. V okviru 9. prednostne osi imamo več specifičnih ciljev. Program PUM-O v 9. prednostno os Operativnega programa za izvajanje Evropske kohezijske politike v obdobju 2014 – 2020², ki se nanaša na socialno vključenost in zmanjšanje tveganja revščine. V okviru 9. prednostne osi imamo več specifičnih ciljev. Program PUM-O sodi v specifični cilj 9.1.2. Opolnomočenje ciljnih skupin za približevanje trgu dela.

Ciljna skupina programa so mlajši odrasli od 15. do dopolnjenega 26. leta, ki:

- Imajo status brezposelne osebe in/ali
- Niso vključeni v izobraževanje oz. se pri izobraževanju srečujejo s težavami, ki lahko vodijo v potencialno prekinitev šolanja in/ali

Program posebno pozornost namenja tudi bolj ranljivim ciljnim skupinam, ki so še dodatno izpostavljene tveganju brezposelnosti in izključenosti iz izobraževalnih procesov. Tovrstne skupine zajemajo migrante, invalide, kronično obolele, socialno izključene osebe, odvisnike od različnih substanc in osebe, ki so primorane skrbeti za vzdrževane družinske člane.

Izvajanje programa PUM-O, ki je predmet vrednotenja, poteka v obdobju od 2016-2022, za izvajanje programa pa je namenjenih 12 mio EUR, ki jih bosta prispevala ESS in RS. Izvajalcem

---

¹ <http://www.eu-skladi.si/sl/ekp/kljucni-dokumenti>

programa se mesečno izplačujejo stroški za izvajanje programa. V povprečju tovrstni stroški znašajo nekaj manj kot 9000 EUR mesečno (brez DDV). Del celotnih sredstev programa PUM-O pa je namenjen tudi izplačevanju stroškov udeležbe in prevoza udeležencev programa, preostanek pa za izvajanje programa in koordinacijo s strani ZRSZ

V preteklosti se je v Sloveniji že izvajal podoben program PUM (Projektno učenje za mlajše odrasle), ki se je izkazal za uspešnega. Bistvena razlika med PUM-O in PUM je klasifikacija izobraževanja, saj je bil program PUM klasificiran kot formalno izobraževanje, medtem ko je program PUM-O klasificiran kot neformalna oblika izobraževanja. Prav tako se programa razlikujeta v definiranju ciljne skupine programa. PUM je bil namenjen mlajšim brezposelnim brez temeljnega poklica, medtem ko je PUM-O namenjen tudi dijakom, ki so še vključeni v proces rednega izobraževanja, a jim grozi nevarnost prekinitve šolanja. Temeljni namen programa PUM-O je razvijati potencialne ranljivih mlajših odraslih za uspešno vključevanje v izobraževanje za pridobitev izobrazbe, razvijanje poklicne identitete in tako uspešno vključevanje na trg dela ter uspešno socialno integracijo. Glavna cilja programa PUM-O sta torej vključevanje v izobraževanje za pridobitev oz. dokončanje izobrazbe in uspešno vključevanje na trg dela. Udeležba v programu PUM-O jim omogoča, da si postavijo karijerne cilje in karierni načrt. Na podlagi pripravljenega načrta lahko udeleženci pridobijo manjkajoče kompetence in izkušnje, ki so pomembne za vstop na trg dela. V primerjavi s programom PUM, ima program PUM-O večji poudarek na povezovanju in sodelovanju z različnimi deležniki, ki lahko udeležencu na različne načine pomagajo pri uresničitvi njegovih ciljev. Pomembno vlogo igrajo tudi mentorji v programu PUM-O in svetovalci na ZRSZ, ki skupaj z ostalimi deležniki (šolski svetovalci, terapevti, zdravniki, itd.) tvorijo strokovni tim, ki udeležencu pomaga pri uresničevanju kariernega načrta.

1.2 Nameni in cilji vrednotenja

Namen programa PUM-O je razvoj potencialov ranljivih mlajših odraslih za uspešno vključevanje v izobraževanje za pridobitev izobrazbe, razvijanje poklicne identitete in tako uspešno vključevanje na trg dela ter uspešno socialno integracijo. Namen vrednotenja programa PUM-O je zato podati oceno o izvajanju in rezultatih programa.

Cilji vrednotenja so:

- preveriti uspešnost programa z vidika vključenih oseb,
- preveriti ustreznost izbranih vsebin, ki se izvajajo v okviru posameznih projektov,
- preveriti usklajenost delovanja med različnimi projekti,
- povezovanje PUM-O in lokalnih institucij, NVO in delodajalcev.

Na podlagi evidenčnega naročila je Služba vlade RS za razvoj in evropsko kohezijsko politiko kot izvajalca vrednotenja izbrala družbo Deloitte svetovanje d.o.o. Vrednotenje se je izvajalo v obdobju od oktobra do februarja 2019.

1.2.1 Struktura poročila

Poročilo vrednotenja programa PUM-O je sestavljeno iz pet glavnih poglavij, to so: Uvod, Okoliščine izvajanja, Metodologija, Ugotovitve in Priporočila. V poglavju Uvod so na kratko predstavljene glavne značilnosti programa ter nameni in cilji vrednotenja. V 2. poglavju so opredeljene okoliščine izvajanja programa ob začetku programa in trenutno gospodarska situacija v Sloveniji. Tretje poglavje se osredotoča na metodologijo vrednotenja. Najpomembnejše poglavje celotnega poročila se nanaša na ugotovitve vrednotenja in primere dobrih praks. Zadnje poglavje vsebuje priporočila evalvatorja, namenjena izboljššanju izvajanja programov za spodbujanje usposabljanja in izobraževanja mladih.

V priložo je vključen vprašalnik za udeležence programa PUM-O.

2 OKOLIŠČINE IZVAJANJA

2.1 NEET v Sloveniji

Izraz NEET (not in employment, education or training) se uporablja za opis mladih v starosti od 15 do 24 let (oz. razširjeno na 29 let), ki niso zaposleni in niso vključeni v izobraževanje ali usposabljanje za pridobitev poklica.

Eurofound mlade brezposelne, ki jih klasificiramo kot NEET, deli v 7 različnih skupin³:

- »Osebe, ki ponovno vstopajo na trg dela« - to so osebe, ki so pred kratkim dobili službo ali se vključili v program izobraževanja oz. usposabljanja, in kmalu ne bodo več del skupine NEET;
- »Kratkoročno brezposelni« - to so osebe, ki so brezposelne ali izključene iz procesa šolanja manj kot eno leto;
- »Dolgoročno brezposelni« - to so osebe, ki so brezposelne ali izključene iz procesa šolanja več kot eno leto;
- »Bolne ali invalidne osebe« - posamezniki, ki zaradi svoje invalidnosti ali bolezni niso sposobni opravljanja dela ali vključenosti v izobraževalni program;
- »Osebe, ki vzdržujejo družinske člane« - osebe, ki skrbijo za otroke ali nepokretne odrasle;
- »Nemotivirani mladi« - posamezniki, ki ne iščejo dela ali se ne želijo vključiti v izobraževanje, ker so prepričani, da nimajo optimalnih priložnosti;
- »Prostovoljni NEET« - vključuje mlade, ki potujejo ali delujejo na različnih področjih, kot sta umetnost in prostovoljstvo.

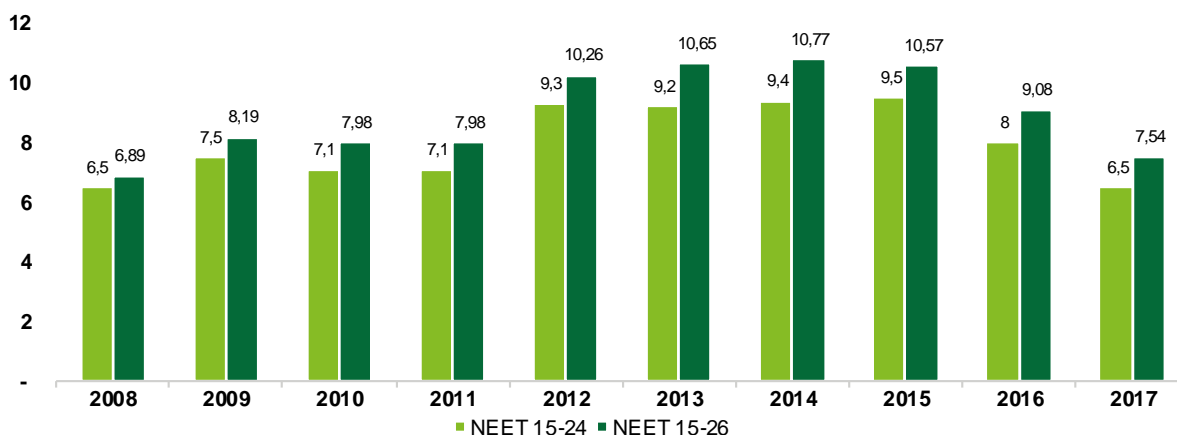
---

³ Najdeno na: <https://www.eurofound.europa.eu/topic/NEETs>

Za Slovenijo je značilna sorazmerno nizka stopnja NEET. Leta 2013 je imela nižji odstotek NEET le Avstrija, in sicer 9,8%. V istem časovnem obdobju je bil NEET v ostalih sosednjih državah nad 20%, v Italiji je znašal kar 27,4%. V letu 2017 so bila razmerja podobna tistim iz leta 2013. Najmanjši delež NEET ima Avstrija, sledi ji Slovenija, nato pa Madžarska, Hrvaška in Italija, kjer delež NEET dosega kar 25,5%⁴. Glede na delež NEET v letu 2017, se Slovenija lahko primerja z Avstrijo, Dansko, Luksemburgom in Portugalsko.

V času gospodarske krize v Sloveniji je delež NEET med mladimi v starostni skupini od 15 do 26 let narasel za približno štiri odstotne točke in tako leta 2015 dosegel vrhunec, ko je znašal 10,7%. Po letu 2015 je delež NEET začel upadati, vendar se do danes še ni vrnil na raven pred gospodarsko krizo. Gibanje deleža NEET v Sloveniji je prikazano v grafu 2.1.1.

Graf 2.1.1: Gibanje deleža NEET v Sloveniji

Ena izmed glavnih lastnosti mladih, ki pripomore k povečanju tveganja NEET, je stopnja izobrazbe. Na podlagi podatkov, ki smo jih zbrali v procesu analize dokumentacije, je mogoče razbrati, da so tovrstnemu tveganju najbolj izpostavljeni posamezniki, ki imajo zaključeno sekundarno oz. post-sekundarno stopnjo izobrazbe. Kot je možno razbrati iz grafa 2.1.2, so v Sloveniji največji del NEET predstavljale osebe s srednješolsko izobrazbo. Njihov delež v celotni populaciji NEET predstavlja več kot 60%. Najmanjši delež NEET v Sloveniji predstavljajo mladi s končano terciarno izobrazbo. Njihov delež se zadnje desetletje giba okoli 0,5 odstotne točke in tudi v času krize praktično ni naraščal. Medtem ko se je delež NEET s srednješolsko izobrazbo v času krize povečal kar za 1,9 odstotne točke oz. za 44%.

⁴ Podatki: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=edat_lfse_20&lang=en

Graf 2.1.2: Gibanje NEET v Sloveniji glede na stopnjo izobrazbe

2.2 Značilnost mladih v programu PUM-O

Za razumevanje namena in ciljev ter s tem povezane uspešnosti in primernosti programa PUM-O je pomembno poznavanje značilnosti populacije, ki je vključena v program. Mentorji programa PUM-O poudarjajo, da gre predvsem za mlade, ki izhajajo iz okolja, za katerega je značilna socialna stiska in posamezne psihološke težave. Za njihovo življenjsko okolje so pogosto značilni revščina, alkoholizem, zloraba prepovedanih substanc, nekemične odvisnosti itd. Pri udeležencih opažajo vedno več individualnosti in apatičnosti. Težko jih je motivirati/aktivirati in pripraviti do skupinskega dela, ki je eden izmed sestavnih elementov programa PUM-O. Glede na pretekle udeležence opažajo tudi trend nižanja starosti mladih ob vstopu v program. Na podlagi podatkov, ki nam jih je poslal ZRSZ, ugotavljamo, da se je povprečna starost oseb v programu PUM-O v obdobju 2010-2018, znižala iz 20,30 leta na 19,03 let. Pomembnejši podatek kot povprečna starost, pa predstavlja število oz. delež mladoletnih oseb, ki so se vključile v program PUM-O. Leta 2010 je delež tovrstnih oseb v programu predstavljal 15,8% vseh oseb, medtem ko je leta 2018 znašal 35%. To pomeni, da se je delež mladoletnih oseb v programu v tem obdobju več kot podvojil. Veliko mladih je v program PUM-O vključenih takoj, ko zapustijo oz. izpadejo iz sistema formalnega šolanja, kar predstavlja dodano vrednost za sam program, saj mladim omogoča drugo opcijo, ki jim omogoča pridobivanje izobrazbe in kompetenc, ki jim bodo pripomogle k boljšem vstopu na trg dela.

Mentorji poudarjajo, da je za trenutne udeležence programa PUM-O značilno:

- vse nižja stopnja izobrazbe (vse več jih nima končane niti osnovne šole),
- slaba funkcionalna pismenost,
- čustvene težave,
- skromne socialne veščine,

- psihične težave in motnje (npr. anksioznost, depresija, motnje hranjenja, itd.),
- socialna izključenost,
- odvisnost (kemične in nekemične odvisnosti povezane s prekomerno uporabo mobilnih telefonov in drugih sodobnih tehnologij).

Omenjene značilnosti seveda ne veljajo za vse udeležence, prav tako ne moremo trditi, da ima vsak udeleženec vse omenjene značilnosti. Gre zgolj za povzetek glavnih značilnosti določenih udeležencev, ki so jih opazili mentorji, ki z njimi delajo že dalj časa.

Na podlagi predstavljenih lastnosti, mentorji poudarjajo, da je ena izmed prioritiet programa PUM-O ponovna vključitev udeležencev v družbo. Kljub temu, da je vključevanje v družbo težko kvantitativno izmeriti, to ne pomeni, da vključevanje ni pomemben cilj.

V program je bilo od začetka leta 2016 vključenih 1376 oseb. Od tega jih je bilo 779 moškega spola, 597 pa ženskega spola. Na podlagi podatkov lahko opazimo, da moški predstavljajo približno 57% vseh udeležencev programa. Več kot polovica udeležencev prihaja iz starostne skupine 18-24 let, najmanj pa iz starostne skupine 25-26 let. Največ udeležencev je imelo dokončano največ osnovno šolsko izobrazbo. Takih udeležencev je bilo kar 89%. Vsi udeleženci programa PUM-O so bili pred vstopom v program prijavljeni v evidenco BO ali iskalcev zaposlitve na ZRSZ, kar je pričakovano, saj je to eden izmed med pogojev za vključitev v program. Največ udeležencev programa je bilo na ZRSZ prijavljenih od 0 do 2 meseca. V program so bile vključene tudi osebe, ki so bile brezposelne že dalj časa. Delež teh oseb znaša okoli 19%. V program je bilo vključenih 728 oseb iz KRVS in 648 oseb iz KRZS. Največ udeležencev je program obiskovalo vsaj 9 mesecev ali več.

3 METODOLOGIJA

Metodologija vrednotenja projekta PUM-O temelji na metodologiji, ki je definirana v tehnični dokumentaciji, ki je bila objavljena v okviru evidenčnega naročila SVRK. Z namenom izvedbe celovitega vrednotenja programa PUM-O, smo uporabili več metod in tako pridobili čimbolj realne podatke o potekanju programa.

Z **analizo dokumentacije** oz. namizno analizo (ang. Desktop analysis) smo izvedli pregled vse relevantne dokumentacije, ki sta jo pripravila MDDSZ in ZRSZ. Omenjena dokumentacija vključuje mesečna poročila izvajanja programa, pozive za ponudnike izvajanja programa, programe usposabljanja za mentorje programa PUM-O in ostale dokumente povezane s programom PUM-O. Poleg dokumentov, ki sta jih pripravili MDDSZ in ZRSZ, smo podrobno preučili preostale javno dostopne dokumente, ki so relevantni za ocenjevanje programa. S tem mislimo predvsem na primere dobrih praks iz tujine. ZRSZ nam je omogočil dostop do demografskih in statističnih podatkov, ki smo jih dopolnili s podatki iz baze SURS.

Z namenom pridobivanja primarnih virov podatkov o izvajanju programa, smo pripravili **anketni vprašalnik** za udeležence programa. Z vprašalnikom smo preverjali zadovoljstvo udeležencev z

vsebinsko, načinom izvajanja, potekom programa in izvajalci programa. Z pridobljenimi podatki smo vrednotili izvajanje, uspešnost, učinkovitost, vpliv, komplementarnost in dodano vrednost programa. Vprašalnik vsebuje 25 vprašanj, izpolnilo pa ga je 166 udeležencev programa. To predstavlja 12 odstotno stopnjo odgovora, kar je nad pričakovanji. Izmed 166 udeležencev, ki so izpolnili anketni vprašalnik, jih je bilo 74 moškega spola, 90 pa ženskega spola. Dve osebi se nista opredelili. V vprašalnik, ki smo ga poslali udeležencem programa, smo vključili tudi nekaj demografskih vprašanj. Na podlagi odgovorov smo izračunali, da je bila povprečna starost udeleženca v programu PUM-O 19,7 let. Opazili smo, da prihaja do relativno velikih razlik med posameznimi izvajalci programa PUM-O. Najnižjo povprečno starost smo zabeležili v PUM-O Radovljica, kjer je ta znašala zgolj 17,2 let. Najvišjo povprečno starost pa v PUM-O Novo Mesto, kjer je ta znašala 21,87 let. Razliko med najvišjo povprečno starostjo in najnižjo povprečno starostjo ob vstopu v program tako znaša 4,66 let.

Z mentorji programa PUM-O in naročniki evalvacije programa PUM-O (SVRK) ter posredniškimi organi (MDDSZ in ZRSZ) so bile izvedene **fokusne skupine**, v okviru katerih smo pridobili pomembne informacije o procesnem izvajanju programa PUM-O. Namen fokusnih skupin je pridobivanje poglobljenega znanja o izvajanju programa. Prav tako nas je zanimalo, kaj si o izvajanju programa mislijo mentorji, ki so v stiku z udeleženci. Najprej smo opravili fokusne skupine z izvajalci iz KRVS. Srečanja izvajalcev KRVS so se udeležili predstavniki PUM-O Maribor, PUM-O Celje, PUM-O Murska Sobota in PUM-O Velenje. Po srečanju s KRVS smo opravili še fokusne skupine z izvajalci programa PUM-O v KRZS. Srečanja izvajalcev iz KRZS so se udeležili predstavniki PUM-O Škofja Loka, PUM-O Ljubljana in PUM-O Koper. Naknadno smo opravili še telefonski intervju s PUM-O Ajdovščina. Na podlagi odgovorov mentorjev smo pridobili poglobljeno znanje o izvajanju programa. Prav tako so nam natančno predstavili problematiko, s katero se srečujejo na področju operativnega vodenja programa in težav pri delu z udeleženci. Poleg fokusnih skupin z izvajalci programa PUM-O smo opravili tudi fokusno delavnico s predstavniki SVRK, MDDSZ in ZRSZ, kjer smo debatirali predvsem o upravljanju in spremljanju programa. Od SVRK, MDDSZ in ZRSZ smo želeli pridobiti predvsem informacije o poteku upravljanja in vodenja programa ter s tem povezanimi resursi in stroški.

Poleg metode zbiranja primarnih podatkov z anketnim vprašalnikom in fokusnimi skupinami, smo na predlog mentorjev programa PUM-O opravili tudi dva obiska izvajalcev programa (Maribor in Celje), kjer smo z udeleženci opravili **globinske intervjuje**. Pogovori z udeleženci in mentorji so potekali približno 1h. Z udeleženci programa PUM-O smo se pogovarjali predvsem o zadovoljstvu in primernosti programa. Na vsakem izmed globinskih intervjujev je bilo prisotno okoli 15 udeležencev.

V okviru analize dokumentacije smo se osredotočili na statistične podatke o deležu NEET v Sloveniji in po Evropi. Posebnost programa PUM-O je, da vključuje mlade med 15 in 26 letom. Vse javno dostopne statistične zbirke vsebujejo agregirane podatke, in sicer za skupino mladih med 15 in 24 letom oz. skupino mladih med 15 in 29 letom starosti. Da bi pridobili čimbolj natančne podatke za ciljno skupino programa PUM-O, smo v svoji analizi uporabili **metodo**

dodeljevanja uteži (oz. ponderjev). Postopek je potekal tako, da smo najprej izračunali razliko deleža NEET med starostnima skupinama. Tako smo izračunali delež NEET oseb, ki so stari med 25 in 29 let. Nato smo iz javno dostopnih statističnih baz pridobili podatke o številu oseb v tem starostnem okvirju. Na podlagi števila oseb, ki so stare npr. 25 let, itd., smo določili uteži. Na koncu postopka smo otežene deleže za NEET osebe, ki so stare 25 ali 26 let, prišteli k deležu NEET za starostno skupino 15 do 24 let.

4 UGOTOVITVE

4.1 Upravljanje programa PUM-O

4.1.1 Upravljanje programa PUM-O

Upravljavca programa PUM-O sta MDDSZ in ZRSZ. Po poročanju ZRSZ je izvajanje programa PUM-O bolj zahtevno kot izvajanje nekaterih primerljivih programov, kot je na primer program »Prvi izziv«, ki je bil predmet enega izmed predhodnih vrednotenj. Pri programu PUM-O je prisotne več dinamike zaradi pogostih prihodov v program in izhodov iz programa. Prav tako je potrebnega več sprotnega spremljanja posameznika in administracije povezane s tem. Potrebni je več obračunov, saj posamezniki prejemajo tudi dodatke za prevoz in aktivnost. ZRSZ mora na mesečni ravni pripravljati obračun za izvajalce programa PUM-O. Z vidika MDDSZ in SVRK je upravljanje programa primerljivo z drugimi programi APZ.

ZRSZ za potrebe upravljanja in vodenja programa PUM-O porabi ocenjene 2,4 FTE na letni ravni. 2,2 FTE predstavljata svetovalce v območnih službah, medtem ko dodatna 0,2 FTE predstavljata delo finančnega in IT oddelka na ZRSZ. MDDSZ je za upravljanje programa PUM-O porabil približno 2,5 FTE, medtem ko je SVRK za upravljanje programa PUM-O porabil približno 1 FTE.

ZRSZ je zadolžen tudi za opravljanje pregleda izvajanja programa pri izvajalcih. V okviru pregleda opravijo več individualnih pogovorov z mentorji in udeleženci programa. Ko ZRSZ izvaja pregled programa, izvedejo tudi individualne pogovore z udeleženci programa, kjer mentorji niso prisotni, saj bi to lahko vplivalo na odgovore udeležencev. Med pregledom ZRSZ preveri aktivnosti, ki jih opravlja izvajalec programa. Občasno prihaja do manjših odstopanj pri izvajanju pogodb, ki pa načeloma nimajo škodljivih učinkov (npr. kdaj je prisoten samo eden izmed mentorjev, saj so ostali mentorji na bolniškem dopustu). V času izvajanja programa je ZRSZ obravnaval samo eno resnejšo kršitev pogodbe. Z izvajalcem, ki je kršil pogodbeno določila, so prekinili pogodbo in ustavili izvajanje programa.

4.1.2 Finančna realizacija

Za izvajanje programa PUM-O je bilo vse skupaj namenjenih 12 mio EUR. Od maja 2016, ko se je program začel izvajati, do konca leta 2018 je bilo porabljenih nekaj več kot 4,198 mio EUR. Realizirani zneski so nižji od planiranih finančnih projekcij iz več razlogov. V letu 2016 je bila

realizacija nižja zaradi kasnejšega začetka izvajanja programa. Program se je namreč začel izvajati šele v mesecu maju. Za leto 2017 je bilo planirano povečanje števila izvajalcev programa PUM-O, vendar do tega nikoli ni prišlo, saj se je izkazalo, da ni potrebe po dodatnih izvajalcih. Dodatna izvajalca sta bila upoštevana v finančne projekcije, a nikoli realizirana, zato je finančna realizacija nižja od predvidene porabe sredstev za leto 2017. Do nižje realizacije sredstev prihaja tudi zaradi oblikovanja rezerv za dodatke za aktivnost in prevoz. Ker ni mogoče napovedati točnega števila udeležencev programa, ki so upravičeni do omenjenih izdatkov, so na MDDSZ in ZRSZ iz preventive ustvarili presežne rezerve za dodatke za aktivnost in prevoz, da bi lahko izplačali omenjene stroške tudi v primeru, ko se v program PUM-O prijavi večje število ljudi. S podaljšanjem obdobja upravičenosti izvajanja programa do leta 2022, je ob koncu izvajanja programa mogoče doseči 100% realizacijo/porabo sredstev.

4.1.3 Temeljno usposabljanje mentorjev

V del obveznega izobraževanja, ki ga morajo opraviti osebe, ki želijo postati mentorji v programu PUM-O, sodi Temeljno usposabljanje mentorjev (v nadaljevanju TUM). Izobraževalni program obsega 128 šolskih ur, od tega jih je 88 namenjeno teoretičnemu izobraževanju, 40 pa pripravi individualne seminarske naloge. V TUM trenutno ni vključeno obvezno opravljanje strokovne prakse.

Mentorji so mnenja, da je program temeljnega usposabljanja prekratek. TUM je v preteklosti obsegal več vsebin in trajal okoli 400 učnih ur. Teoretični del programa se je mentorjem zdel primeren, saj jim predstavi teme, ki jih morajo poznati. Izpostavili so, da bi imel teoretični del TUM-a lahko večji poudarek na vsebinah, ki se nanašajo na psihologijo in terapijo, saj mentorji pogosto opravljajo tovrstne vloge. Prav tako bi lahko določene, bolj zahtevne teme, predelali natančneje. Kot glavno pomanjkljivost programa so mentorji izpostavili pomanjkanje praktičnega usposabljanja. Praksa bi morala biti obvezen oz. ključen del usposabljanja za vse mentorje ali pa vsaj za tiste osebe, ki nimajo predhodnih izkušenj s podobnimi programi. Pogosto se namreč dogaja, da so osebe, ki se usposabljaajo za mentorja v programu PUM-O, sicer že prej delale z mladimi preko raznih prostovoljskih programov, in v tem primeru že imajo neke izkušnje o ravnanju z mladimi, vendar ne vsi. Po mnenju mentorjev bi moralo praktično usposabljanje trajati vsaj tri mesece, saj v tem času lahko udeleženec programa TUM ugotovi, ali je omenjeno delo zanj primerno ali ne, in se v primeru, da mu delo ne odgovarja, odloči za drugo delo. Prihaja namreč do situacij, ko oseba opravi izpit TUM, začne z delom v programu PUM-O in kmalu ugotovi, da delo ni zanj/o. Izvajalci lahko na ta način hitro ostanejo brez kvalificiranega kadra.

Tudi predstavniki MDDSZ, ZRSZ in ACS so mnenja, da je potrebno v TUM vključiti teme iz področja psihologije in družinske pedagogike. Mentorji tovrstna znanja potrebujejo, saj se vse pogosteje srečujejo z zelo težkimi primeri. Ena izmed potencialnih rešitev je tudi sprememba kadrovskih pogojev pri izbiri mentorjev. Pri izboru izvajalcev programa, bi v okviru kadrovskih pogojev lahko zahtevali, da ima eden izmed mentorjev izobrazbo ali izkušnje iz področja družinske pedagogike. Bodočim mentorjem bi koristila tudi praksa, kjer bi lahko izkusili delo mentorja PUM-O. Pri obvezni praksi za potencialne mentorje se pojavi vprašanje, kako zagotoviti sredstva in resurse

za izvajanje prakse. Mentorji, ki delajo v programu PUM-O, so že tako zelo zaposleni. Delo s praktikanti bi do neke mere povečalo njihove obveznosti, saj bi jih morali učiti, nadzirati in izpolniti vse administrativne zahteve, ki so povezane s prakso.

Poleg uvedbe praktičnega dela usposabljanja, mentorji poudarjajo, da bi povečali obseg stalnega izpopolnjevanja, saj so trenutno deležni zgolj dveh letnih izobraževanj. Predlagajo tudi redne supervizije, ki bi bile obvezne za vse mentorje. Prav tako bi uvedli večrednih srečanj mentorjev, kjer bi si lahko izmenjevali izkušnje in primere dobre prakse. Poleg tovrstnih srečanj, bi potrebovali tudi letna evalvacijska srečanja, kjer bi ocenjevali delo mentorjev in si izmenjevali informacije.

Poleg opravljenega izobraževanja, morajo mentorji prestat tudi »test ustreznosti«, ki ga izvaja ACS. Po navajanjih mentorjev, je za izvajanje omenjenih testov na ACS-u, zadolžena samo ena oseba. Tovrstna testiranja se ne uporabljajo za noben drug poklic, zato ni smiselno, da se uporablja za poklic mentorja v programu PUM-O. Kriteriji ustreznosti so navedeni v dokumentu »Temeljni program usposabljanja za mentorje v programu Projektno učenje mlajših odraslih (PUM-O)«, ki ga je pripravil ACS. Prav tako ni primerno, da o ustreznosti potencialnih kandidatov odloča samo ena oseba.

4.1.4 Izbor izvajalcev za program PUM-O

ZRSZ izvajalce programa v posamezni regiji izbira na podlagi najnižje cene izvajanja programa, ob predpostavki da izvajalec izpolnjuje vse pogoje, ki se v skladu s programom PUM-O, pripravljenim na ACS, navezujejo na zagotavljanje ustreznega kadra, prostorov in opreme za izvajanje programa PUM-O. Poleg omenjenih osnovnih dejavnikov za izbor izvajalca in cene izvajanja, ni prisotnih nobenih drugih kriterijev, ki bi prispevali k izbiri izvajalca (npr. pretekle izkušnje, zagotavljanje profesionalne psihološke pomoči, itd.). Povprečna mesečna cena izvajanja programa se giblje okoli 8.900 EUR brez DDV. Dejstvo, da je cena edini dejavnik pri izboru izvajalca, ima lahko negativen efekt, saj je nižanje cene edino orodje konkuriranja med potencialnimi izvajalci. Ob nižanju cene lahko trpi kvaliteta programa, kar ima vpliv tudi na uspešnost programa. Če se na razpis za izvajanje programa PUM-O v posamezni regiji prijavi samo en izvajalec, dejstvo, da je edini kriterij pri izboru cena, ne igra tako pomembne vloge. V primeru, da se na razpis prijavi več izvajalcev, pa ima lahko cena kot edini dejavnik pri izboru izvajalca negativen vpliv, saj je po navadi izbran ponudnik z najnižjo ceno, čeprav lahko dražji ponudnik ponudi boljše storitev (do takega primera je prišlo na razpisu v Ljubljani). Mentorji so mnenja, da bi moral ZRSZ poleg cene izvajanja, kot dejavnik pri izboru izvajalcev upoštevati tudi izkušnje oz. kvaliteto dosedanjega opravljanja storitev. Na tovrsten način bi lahko povečali kvaliteto programa PUM-O.

Tako mentorji programa PUM-O, kot tudi MDDSZ in ZRSZ so poudarili, da poteka izbor izvajalcev v skladu z zakonom o urejanju trga dela in da izbor izvajalca ponudnika storitev ni tako kritičen, saj v Sloveniji primanjkuje izvajalcev programa oz. se v isti regiji redko pojavita dva konkurenčna izvajalca. S slednjim se evalvator ne more strinjati v celoti. V ljubljanski regiji sta se v letu 2018 na razpis za izvajanje programa PUM-O prijavila dva izvajalca. Na razpisu je bil v skladu s pravili izbran

najcenejši ponudnik, čeprav je neizbrani in dražji kandidat ponudil dodatne storitve, to je dostop do profesionalnega psihologa in družinskega terapevta ter storitve supervizije, kar je po našem mnenju velika prednost, ki upravičuje višje stroške izvajanja programa, saj je zelo pomembna za udeležence programa kot tudi vpliva na samo kvaliteto izvajanja. Trenutni sistem izbora, ko je cena edini kriterij izbire med dvema programoma/izvajalcema, ki v celoti izpolnjujeta pogoje, predpisane s strani ACS, negativno vpliva na kvaliteto izvajanega programa. Predlagamo razmislek o uvedbi ekonomsko najugodnejše cene, kjer se programom, ki ponujajo dodatne vsebine, dodeli dodatne točke. Dvig kvalitete programa, kot je predlagal ACS, je sicer mogoče zagotoviti tudi z novimi kadrovskimi pogoji, vendar je po našem razumevanju že sedaj težko zagotoviti zadostno število mentorjev, zato je morda ocenjevanje programov za ponujene dodatne storitve (primeroma družinski terapevt, ki je na voljo udeležencem 5 dni na mesec) trenutno izvedljivejše. Odločitev o tovrstnem točkovanju dodatnih storitev je seveda predmet nadaljnje strokovne presoje.

4.1.5 Minimalni pogoji za izvajanje programa PUM-O

Pogoj, ki nekaterim izvajalcem predstavlja največ težav, je zagotavljanje minimalno 15 udeležencev programa. Če hoče izvajalec pridobiti predvidena mesečna sredstva, mora imeti konec vsakega meseca vključenih minimalno 15 udeležencev. V primeru, da je konec meseca v program vključenih manj kot 15 udeležencev, izvajalec prejme sorazmerno manj sredstev (npr. če je v program vključenih samo 14 udeležencev, prejme 1/15 manj sredstev). Posamezni izvajalci izpostavljajo, da jim skrb zaradi potrebnega zagotavljanja minimalnega števila udeležencev predstavlja veliko breme in dodatno delo. Predvsem pa vpliva na njihovo delo z udeleženci, saj se več časa ukvarjajo z »iskanjem« novih potencialnih udeležencev za program, namesto da bi ta čas porabili za delo z udeleženci, ki so že v programu. Cilj programa PUM-O je zaposlitev oz. nadaljevanje izobraževanja udeležencev. Izvajalci so iz tega vidika uspešni, če se udeleženec tekom ali po zaključku programa PUM-O zaposli oz. nadaljuje z izobraževanjem. V primeru, da udeleženec zapusti program PUM-O (uspešna vključitev na trg dela, vrnitev v proces izobraževanja), lahko izvajalec pade pod minimalno mejo števila udeležencev, kar vpliva na zmanjšanje mesečnih prejemkov. Na podlagi tega je mogoče sklepati, da je vpetost v lokalno okolje ključno za uspeh izvajanja programa. Tudi ZRSZ poudarja, da je ena izmed glavnih nalog izvajalcev programa PUM-O integracija v lokalno okolje., da je naloga posameznega izvajalca, da se poveže v lokalnimi institucijami, kot so ZRSZ, CSD, osnovne oz. srednje šole, in si tako zagotovi dotok potencialnih kandidatov. Na ZRSZ poudarjajo, da je to edini način, ki lahko vodi v dolgoročno uspešnost izvajalca programa. Izvajalec se po njihovem mnenju ne more zanašati izključno za ZRSZ, da bo dobili potrebno število udeležencev. ZRSZ je prav tako poudaril, da so že prisluhnili izvajalce in da so zmanjšali obvezno število udeležencev iz 18 na 15 udeležencev.

Določanje minimalnega števila udeležencev v programu PUM-O, bi bilo morda smiselno povezati z velikostjo kraja ali s številom potencialnih udeležencev. Poleg demografskih podatkov bi morali pri določitvi minimalnega števila udeležencev upoštevati tudi osnovne ekonomske kazalnike (npr. stopnja brezposelnosti v regiji, stopnja brezposelnosti med mladimi, itd.). Po trenutnem sistemu

imajo določeni izvajalci programa »PUM-O« prednost, ker prihajajo iz večjih krajev in lažje zagotovijo minimalno število udeležencev. Pri zagotavljanju minimalnega števila udeležencev pomemben dejavnik predstavlja tudi povezanost izvajalca programa z lokalnim okoljem. Izvajalci, ki program izvajajo že dalj časa, so ustvarili povezave s socialnimi službami osnovnih in srednjih šol ter območnimi službami ZRSZ. Evalvator je pri analizi odgovorov na anketni vprašalnik ugotovil, da so trenutno najslabše izkoriščen kanal obveščanja o programu PUM-O šolske socialne službe (več o tem v poglavju 4.2.3). Izvajalci, ki program izvajajo manj časa, morajo tovrstne povezave še razviti, zato bi jim lahko omogočili začetno »uvajalno« obdobje, ko bi imeli lahko tudi manj udeležencev, a še vseeno dobivali vsa sredstva. Slednje je skladno z odločitvijo ZRSZ, da zmanjša število udeležencev na minimalno 15.

4.1.6 Oblikovanje programa PUM-O

Mentorjem je pri oblikovanju programa PUM-O na voljo Katalog znanj, ki ga (lahko) uporabljajo pri načrtovanju programa za udeležence. V Katalogu znanj so natančno opredeljeni cilji, načela, vsebina in želeni učni dosežki programa, standardi programa ter didaktično-metodična in druga navodila za izvedbo programa. V Katalogu so opredeljeni trije ključni izobraževalni moduli, preko katerih naj bi mentorji izvajali glavne aktivnosti programa. Mentorji naj bi izvajali modul kariernega načrtovanja in oblikovanja poklicne identitete, modul splošne poučenosti in modul osebnostne rasti in oblikovanja trajnostnih življenjskih slogov⁵.

Na podlagi izvedenih intervjujev z mentorji programa smo ugotovili, da mentorji Katalog uporabljajo kot osnovo za pripravo aktivnosti, vendar se zaradi specifičnih situacij, s katerimi se soočajo, ne morejo vedno zanašati nanj. V tovrstnih primerih morajo ravnati glede na pretekle izkušnje oz. dobre prakse, ali pa morajo aktivnosti načrtovati na drugačen način.

4.2 Izvajanje programa PUM-O

4.2.1 Aktivnosti programa PUM-O

Program PUM-O je v osnovi sestavljen iz treh ključnih aktivnosti. To so: **izbirni projekti**, **individualno projektno delo** in **interesne dejavnosti**. Mentorjem je na voljo Katalog znanj, kjer so opisane primerne delavnice, vsebine in aktivnosti, ki jih je smiselno obravnavati z udeleženci programa.

Mentorji v okviru **izbirnih projektov** z udeleženci izvajajo projekte, ki trajajo dalj časa (lahko več tednov ali mesecev) in vključujejo več oz. vse udeležence programa. Primeri tovrstnih projektov so priprava PUM-O časopisa, urejanje zunanjega vrta, preureditev skupnih prostorov, snemanje kratkih filmov, priprava lutkovne predstave, itd. Mentorji poudarjajo, da so tovrstne delavnice za udeležence pomembne, saj se tako naučijo skupinskega dela, kar ima posreden pozitiven vpliv na njihove zaposlitvene opcije. Poleg tega imajo na koncu projekta izdelek, ki ga lahko pokažejo

---

⁵ Žalac, N., (2016), Program Projektno učenje mlajših odraslih (PUM-O), ACS

svojim staršem in prijateljem, kar mnogim udeležencev pomeni veliko, saj imajo nekaj, na kar so ponosni oni pa tudi njihovi starši. Na podlagi mesečnih vsebinskih poročil, ki so jih pripravili izvajalci programa PUM-O, je mogoče razbrati, da se najpogosteje izvajajo projekti s področja pisanja, ravnanja z materiali, razvijanja likovnih spretnosti, spodbujanja kreativnosti in samozavesti. Tovrstni projekti so za udeležence pomembni, saj udeleženci preko njih pridobivajo uporabna znanja, ki jim koristijo pri iskanju zaposlitve. V primeru likovnih aktivnosti, fotografskih razstav, lutkovnih delavnic ali podobnih projektov, je ob zaključku projekta pogosto izvedena javna predstavitev izdelkov, katere namen je predstavitev izdelkov in promocija programa PUM-O lokalni skupnosti.

Individualno projektno delo vključuje predvsem delavnice, ki naj bi izboljšale posameznikove možnosti za nadaljnjo zaposlitev ali (ponovno) vključitev v izobraževanje. Primeri tovrstnih individualnih projektov so: učenje slovenščine, učenje tujih jezikov, zaposlitvene delavnice, individualne priprave na zaposlitveni razgovor, delavnice o učnih tehnikah, pisanje življenjepisov, IKT delavnice, itd. Preko individualnih delavnic naj bi udeleženci razvili oz. izboljšali samoiniciativnost in sposobnost vseživljenjskega učenja. Omenjeni lastnosti sta definirani kot eni izmed glavnih kompetenc, ki naj bi jih pridobil posameznik v času udeležbe v programu PUM-O.

Cilj **interesnih dejavnosti** je razvoj splošnih znanj in socialno vključevanje posameznikov v družbo. V okviru interesnih dejavnosti mentorji z udeleženci izvajajo aktivnosti povezane z razvijanjem zdravega življenjskega sloga, spoznavanjem načel trajnostnega razvoja in ponovne uporabe, razvijanjem skupinske dinamike in raziskovanjem lokalnega okolja. Pod pomembne interesne dejavnosti sodijo tudi t.i. »pogovori ob kavi« in skupinska druženja med udeleženci. Z udeležbo na tovrstnih delavnicah udeleženci delijo svoje občutke in doživetja ter se tako povezujejo z drugimi člani skupine. Na tovrsten način se udeleženci med seboj povezujejo in ustvarjajo prijateljstva.

Mentorji poudarjajo, da je težko določiti, katera ključna aktivnost ima največji vpliv na izboljšanje zaposljivosti oz. nadaljnega izobraževanja mladih, saj imajo posamezniki različne lastnosti in posledično različne potrebe po znanjih. Na podlagi izvedene ankete smo ugotovili, da so bile za udeležence programa najbolj koristne delavnice s tematiko osebnega razvoja (npr. pogovori v skupini, spoznavanje samega sebe, itd.). Poleg delavnic osebnega razvoja, so bile udeležencem pomembne tudi aktivnosti na temo priprave osebnega portfelja oz. osebnega kariernega načrta in zaposlitvene delavnice (npr. pisanje življenjepisov, spoznavanje delodajalcev, itd.). 5 oseb je odgovorilo, da se jim nobena izmed predlaganih aktivnosti ni zdela koristna. Dejstvo, da so udeleženci za najbolj koristno aktivnost izbrali delavnice s področja osebnega razvoja, kaže na dejstvo, da program PUM-O ni klasičen APZ program. Program PUM-O ima tudi socialno vrednost, saj vpliva na samozavest in osebni razvoj posameznikov, motivacijo in reaktivacijo posameznikov, s tem pa dolgoročnejši vpliv na vključevanje v družbo, na koncu tudi na zaposljivost posameznika.

4.2.2 Vključitev udeležencev v program PUM-O

Izvajalci z ZRSZ sodelujejo pri predstavitvi programa potencialnim udeležencem, vpisanim v evidenco ZRSZ. Pri tem ZRSZ opaža, da je motivacija udeležencev s strani nekaterih izvajalcev preslabo pripravljena, kar vpliva na slabo vključevanje v program.

Vsak izvajalec programa PUM-O s potencialnimi udeleženci programa izvede uvodni intervju, kjer se pogovorijo o poteku in lastnostih programa. Uspešnemu uvodnemu intervjuju sledi priprava osebnega načrta, v okviru katerega mentorji in udeleženci določijo cilje in pričakovanja. Doseganje osebnega načrta posameznika se preverja na mesečni ravni. Preverja se predvsem sledenje zastavljenim ciljem.

Če se hoče oseba udeležiti programa PUM-O, mora biti vpisana v evidenco ZRSZ. Po mnenju mentorjev programa to predstavlja oviro, saj mnogi potencialni udeleženci nočejo biti prijavljeni na ZRSZ. Prijava na ZRSZ jim predstavlja oviro, ki je niso pripravljene premagati oz. nimajo motivacije, da bi se vpisali v evidenco ZRSZ. Dogaja se tudi, da potencialni udeleženci, zaradi slabe funkcionalne pismenosti težko razumejo vse obrazce, ki jih dobijo na ZRSZ in se zato odločijo, da se ne bodo vpisali v evidenco ZRSZ in se posledično ne udeležijo programa PUM-O. Udeležencem se pri vpisu v evidenco ZRSZ pogosto pridružijo mentorji, ki jim pomagajo pri izpolnjevanju vseh potrebnih papirjev. Rezultati vprašalnika so pokazali, da je kar 49% vprašanih za program PUM-O izvedelo preko svetovalcev na Zavodu za zaposlovanje. Zaradi tako visokega odstotka je pomembno, da so med območnimi službami ZRSZ in izvajalci programa PUM-O vzpostavljeni učinkoviti odnosi, ki temeljijo na sodelovanju. Dobro sodelovanje med izvajalci programa PUM-O in območnimi službami ZRSZ je ključno za samo izvedbo programa. Izvajalci, ki so dobro vpeti v lokalno okolje, se lažje osredotočajo na izvajanje programa in reševanje problemov mladostnikov, kar povečuje kvaliteto programa.

Potencialnim udeležencem programa PUM-O, bi lahko ponudili opcijo, da začnejo obiskovati program za določeno poskusno obdobje (npr. 1 teden) in še šele nato vpišejo v evidenco ZRSZ. Na tovrsten način bi do določene mere lahko rešili problem vpisa na ZRSZ, ki ga izpostavljajo mentorji.

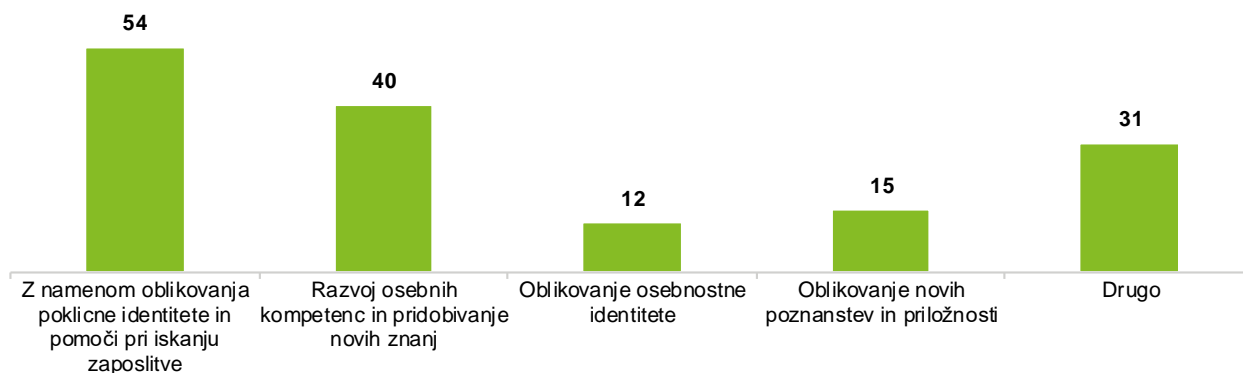
Velika večina udeležencev je bila pred vstopom v program PUM-O vključena v proces izobraževanja ali pa so bili brezposelni. Skupno število oseb, ki so bile vključene v izobraževanje je znašalo 38, medtem ko se je v program vključilo kar 111 brezposelnih oseb. Če dobljene podatke razdelimo glede na regijo, torej na KRVS in KRZS, ugotovimo da prihaja do kar visokih razlik med regijama. V KRZS da je bilo več oseb pred prihodom v program PUM-O vključenih v izobraževanje, medtem ko je bilo v KRVS več oseb brezposelnih.

Tabela 4.2.2: Status udeležencev pred vstopom v program PUM-O

	Izobraževanje	Brezposelnost	Drugo
Kohezijska regija vzhodna Slovenija (KRVS)	12	68	3
Kohezijska regija zahodna Slovenija (KRZS)	26	46	3

Udeleženci programa PUM-O so se za vstop v program odločili iz različnih razlogov. Osebe, ki so izpolnile vprašalnik, so identificirale naslednje razloge:

Graf 4.2.2: Razlogi za vstop v program PUM-O

Iz zgornjega grafa je razvidno, da je bil glavni razlog za vključitev v program PUM-O namen oblikovanja poklicne identitete in pomoč pri iskanju zaposlitve. Omenjeni razlog je izbralo 54 oseb, kar predstavlja 33% vseh vprašanih. 40 oseb oz. 24% vseh vprašanih je kot razlog za vstop v program izbralo razvoj osebnih kompetenc in pridobivanje novih znanj. Kar nekaj udeležencev je pri tem vprašanju označilo opcijo »Drugo« in nato navedlo, da so se v program vključili z namenom dokončanja šolskih obveznosti. Do neke mere lahko dokončanje šolskih obveznosti obravnavamo kot pridobivanje novih znanj in ga zato lahko prištejemo k opciji »razvoj osebnih kompetenc in pridobivanje novih znanj«. Pri vprašanju o razlogih za vstop je bilo mogoče zaznati tudi nekaj negativnih odgovorov. 6 udeležencev oz. 4% vseh vprašanih trdi, da jih je v obiskovanje programa PUM-O prisilil ZRSZ oz. svetovalne delavke iz območnih služb ZRSZ. Tovrstni primeri so se zgodili v KRVS, natančneje v območnih službah v Murski Soboti, Celju, Mariboru, Novem mestu, Trbovljah in Velenju. Ena izmed vprašanih oseb je navedla, da se je v program PUM-O vpisala zaradi pridobivanja denarnih sredstev. Tudi vsi nadaljnji odgovori oseb, ki se v program niso vključiti prostovoljno, korelirajo z negativnimi odgovori na vsa ostala vprašanja. Iz anketnega vprašalnika ugotavljamo, da prisilna vključitev v program v očeh udeleženca ni prinesla uspehov.

4.2.3 Pridobivanje informacij o programu PUM-O

Na podlagi izvedene ankete smo ugotovili, da največ udeležencev programa PUM-O za program izve preko svetovalcev na ZRSZ. Za program PUM-O je tako izvedelo kar 81 oseb oz. 49% vseh vprašanih. 22% vprašanih je za program PUM-O izvedelo preko prijateljev in znancev. Rahlo zaskrbljujoč je podatek, da je le 5 vprašanih (od 152 oseb, ki so odgovorile na to vprašanje) za program PUM-O izvedelo preko šolskih svetovalnih delavk. Po našem mnenju je potrebno boljše sodelovanje med šolami, izvajalci programa in ZRSZ, saj bo to pripeljalo do večje uspešnosti programa. Nekateri mentorji omenjajo, da prihaja do situacij, ko šole niso pripravljene učenca napotiti v program PUM-O, čeprav bi bil ta primeren za udeležbo v programu PUM-O. Le 1%

vprašanih je za program PUM-O izvedel preko spletne strani ZRSZ, 2% vprašanih pa sta za program PUM-O izvedela preko socialnih omrežij. V prihodnosti bi morali povečati delež oseb, ki za program PUM-O izve preko spletne strani in socialnih omrežij, saj so mladi na njih zelo aktivni. Izvajalci programa PUM-O imajo svoje Facebook profile na katerih so zelo aktivni, saj imajo nekateri tudi več objav dnevno, vendar objave očitno ne dosegajo ciljne publike.

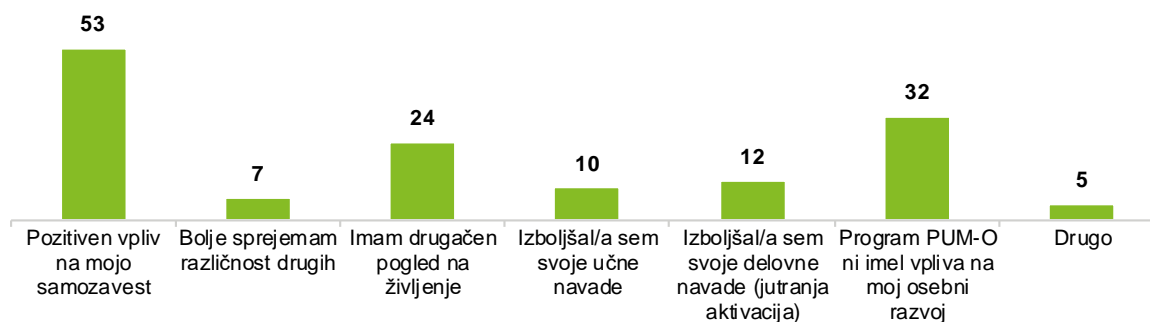
4.2.4 Vsebina programa PUM-O

Eden izmed glavnih namenov ankete, ki smo jo poslali udeležencem programa PUM-O, je pridobivanje informacij o kakovosti in primernosti vsebine v programu PUM-O. Udeležence smo spraševali o kakovosti, podrobnosti, aktualnosti in o tem, kako vsebina odgovarja njihovim potrebam. Izmed omenjenih lastnosti so udeleženci najbolj ocenili aktualnost vsebin, saj so ji dodelili povprečno oceno 4,1. Najslabšo, a še vseeno zelo dobro oceno, je dobilo vprašanje o ustreznosti potreb za potrebe posameznika, ki je dobilo oceno 3,9. Poleg omenjenih lastnosti, smo udeležence spraševali tudi o kakovosti vsebine programa PUM-O. 77% vprašanih meni, da je zahtevnost vsebine programa primerna, 22% pa meni, da je vsebina programa preveč enostavna za njihove potrebe. Glede na to, da je kar 22% vprašanih mnenja, da je vsebina programa preveč enostavna, je potrebno razmisliti ali je potrebno spremeniti vsebino programa posameznikov oz. ali je smiselno da so tovrstne osebe sploh vključene v program? Iz podatkov je razvidno, da je 60% oseb, ki so mnenja, da je vsebina programa preveč enostavna, program zaključila predčasno (prej kot v 10 mesecih). Kar 77% oseb, ki so označile, da je vsebina programa preveč enostavna, je mnenja, da program PUM-O ni izboljšal njihovih zaposlitvenih možnosti. Če dobljene številke primerjamo z deležem oseb, ki so označile, da je vsebina programa primerna, lahko opazimo velike razlike. Izmed oseb, ki menijo, da je vsebina programa PUM-O primerna, jih namreč kar 55% meni, da je udeležba v programu izboljšala njihove zaposlitvene možnosti. Podobne rezultate lahko opazimo tudi pri vprašanjih glede osebnega razvoja. 60% oseb, ki so označile, da je vsebina programa PUM-O preveč enostavna, je mnenja, da udeležba v programu PUM-O ni vplivala na njihov osebni razvoj. Med regijama KRVS in KRZS ne prihaja do razlik, smo pa opazili nekaj razlik znotraj regije KRVS. V Celju je namreč kar 50% vprašanih označilo, da se jim je zdela vsebina programa preveč enostavna.

Poleg lastnosti vsebine programa, smo udeležence vprašali tudi, kako je udeležba v programu PUM-O vplivala na njihov osebni razvoj in na njihove zaposlitvene možnosti. Izmed 143 oseb, ki so odgovorile na to vprašanje, jih je kar 52% odgovorilo, da udeležba v programu PUM-O ni imela vpliva na njihove zaposlitvene možnosti. Stopnja negativnih odgovorov je zelo zaskrbljujoča, saj je izboljšanje zaposlitvenih možnosti oz. integracija na trg dela, ena izmed glavnih prioritet programa PUM-O. 48% odstotkov vprašanih, ki so menili, da je udeležba v programu vplivala na njihove zaposlitvene možnosti, so kot glavne načine za izboljšanje zaposlitvenih možnosti navedli pridobivanje uporabnih znanj (55%), izboljšanje nastopa na intervjujih (17%) in izboljšanje sposobnosti iskanja dela preko zaposlitvenih portalov (16%).

V spodnjem grafu so prikazani odgovori 143 udeležencev na vprašanje o vplivu programa PUM-O na osebni razvoj posameznika.

Graf 4.2.4: Kako je program PUM-O vplival na vaš osebni razvoj?

Na podlagi zgornjega grafa je mogoče razbrati, da je imel program PUM-O največji vpliv na samozavest posameznikov. Tako je odgovorilo 53 oseb, kar predstavlja 37% vseh vprašanih. Poleg tega je program PUM-O vplival še na boljše sprejemanje različnosti, na drugačen pogled na življenje, izboljšanje učnih in delovnih navad. 32 oseb oz. 22% vprašanih meni, da udeležba v programu PUM-O ni imela vpliva na njihov osebni razvoj. Najslabše mnenje o programu imajo udeleženci PUM-O Novo mesto. Kar 50% vprašanih, ki so obiskovali program v Novem mestu, je mnenja, da program PUM-O ni vplival na njihov osebni razvoj.

Med izvajalci programa PUM-O prihaja do manjših razlik, ki se nanašajo na koristnost oz. kvaliteto določenih aktivnosti. Pri določenih izvajalcih prihaja do koncentracije glasov na eni izmed omenjenih aktivnosti, medtem ko so pri drugih izvajalcih glasovi za koristnost aktivnosti bolj enakomerno porazdeljeni med vse aktivnosti. Tovrsten pojav smo delno pričakovali, saj so mentorji že v skupinskih intervjujih poudarili, da delajo z zelo heterogenimi skupinami, kar posledično vpliva tudi na koristnost aktivnosti z vidika posameznika.

4.2.5 Izplačevanja dodatka za aktivnost in prevoz

Udeleženci za prisotnost v programu PUM-O dobivajo dodatek za aktivnost in prevoz, ki naj bi pokrival njihove stroške udeležbe v programu. Udeleženec dobi dodatek za prevoz, ki znaša 0,13€/km oziroma za novo vključene osebe od 1.2.2019 dalje 0,15€/km. Dodatek se začne izplačevati, če je med bivališčem udeleženca programa in lokacijo izvajanja programa vsaj 1 kilometer. Dodatek za prevoz pokrije stroške v višini 2/3 cene mesečne vozovnice. Torej si morajo udeleženci 1/3 stroškov prevoza financirati iz lastnih sredstev. Poleg dodatka za prevoz udeleženec dobi tudi dodatek za aktivnost. Ta znaša 1,10 EUR oz. 0,7 EUR (oziroma za novo vključene osebe od 1.2.2019 dalje 1,20 oz. 0,75 €) za vsako uro dejanske udeležbe v programu.

Udeleženci programa dodatke prejmejo z enomesečnim zamikom, kar pomeni, da se morajo en mesec samofinancirati, kar za mnoge udeležence predstavlja veliko breme. Mentorji programa PUM-O predlagajo, da se dodatki za prevoz in aktivnosti izplačujejo z enomesečnim zamikom. Tovrstna sprememba bi pozitivno vplivala na število udeležencev v programu PUM-O. ZRSZ je pojasnil, da obdelave izplačil ni mogoče izvesti hitreje, prav tako ni možno izplačilo akontacij, saj je upravičeno pričakovati, da vsi poračuni ne bi bili možni in da je bi bilo s poračunavanjem stroškov administriraje podvojeno. Evalvator lahko izvajalcem v razmislek ponudi zgolj rešitev, da

prehodno zalaganje sredstev za prvi mesec udeležbe zagotovijo iz lastnih sredstev v dogovoru z udeleženci, pri čemer se je potrebno zavedati, da je kakršenkoli izpad sredstev tveganje izvajalcev.

4.2.6 Socialna pomoč

Veliko udeležencev programa PUM-O prejema mesečno socialno pomoč (DSP). Zaradi prejemanja dodatka za aktivnost dobijo nižji mesečni prejemek socialne pomoči, kar negativno vpliva na udeležbo v programu. Nekateri udeleženci si zaradi slabe finančne situacije ne morejo privoščiti obiskovanja programa. Udeležencem programa PUM-O pripada dodatek za aktivnost, vendar omenjeni dodatek ne pokrije razlike, ki ponekod nastane zaradi znižanja socialnih prejemkov. Mentorji poudarjajo, da prihaja do neenakosti pri obravnavi udeležencev s strani CSD. Ugotavljamo, da se je uveljavila različna praksa izplačil socialnih prejemkov med regijami. Ponekod se dogaja, da udeleženci programa PUM-O prejmejo nižjo denarno socialno pomoč, drugod pa udeleženci programa še naprej prejemajo denarno socialno pomoč, ki so jih dobivali pred udeležbo v programu. Neusklajena praksa prinaša veliko nezadovoljstva, saj so udeleženci v negotovi situaciji, saj ne vedo, kako se bo spremenila višina njihovih socialnih prejemkov. Slednje zahteva sistemsko poenotenje, ki ga bo po našem mnenju najlažje doseči s pristopom »od zgoraj navzdol«. MDDSZ je seznanjen s težavo in se zanjo že iščejo ukrepi in rešitve.

4.2.7 Delo mentorjev

Mentorji so zadolženi za pripravo aktivnosti in delavnic, ki jih izvajajo skupaj z udeleženci programa PUM-O. Aktivnosti se pripravljajo skladno s Katalogom in glede na lastnosti posameznih udeležencev. Mentorji omenjeni Katalog uporabljajo kot osnovo za izvedbo aktivnosti, poudarjajo pa, da se ne morejo vedno točno držati vsebine kataloga, saj so pogosto soočeni s specifičnimi situacijami, ki niso opisane v Katalogu. Poleg dela z udeleženci so mentorji v programu PUM-O zadolženi tudi za pripravo potrebne dokumentacije o udeležbi posameznikov, doseganju ciljev, ki jo nato pošiljajo na ZRSZ.

Udeleženci so delo mentorjev ocenili kot zelo dobro, saj so jim dodelili povprečno oceno 4,4. Le 11 oseb je mentorje ocenilo z oceno 1 ali 2. Kot razlog za nezadovoljstvo z delom mentorjev pa so te osebe navedle neposvečanje mentorjev v zadostni meri, preveč dodeljenega dela s strani mentorjev, neprimeren odnos mentorjev in neprimerno izobraženost mentorjev. Tudi tri osebe, ki so kot odgovor na vprašanje izbrale opcijo »drugo«, so nato navedle negativne opazke glede dela mentorjev. Iz intervjujev, ki smo jih opravili z udeleženci programa PUM-O v Celju in Mariboru, smo izvedeli, da mentorji za udeležence pogosto naredijo še veliko več, kot je potrebno oz. kot je zapisano v njihovem opisu dela. Eden izmed udeležencev programa je povedal, da ga je eden izmed mentorjev po končanem programu peljal v glasbeno trgovino, ki je drugače sam ne bi mogel obiskati. Tovrstnih primerov dela mentorjev je seveda še veliko več. 17% udeležencev je v anketi navedlo, da so po zaključku programa ostali v stiku z mentorji, še dodatnih 38% pa jih je navedlo, da so ostali v stiku z mentorji in ostalimi udeleženci programa.

4.2.8 Trajanje programa PUM-O

Po podatkih ZRSZ je bilo kar 54% vseh udeležencev programa PUM-O v program vključenih med 271 in 365 dni. To pomeni, da je večina udeležencev v program vključeno med 9 in 12 mesecev. Maksimalno trajanje vključenosti udeležencev v program PUM-O je deset mesecev. Čas vključenosti v program se lahko izjemoma podaljša, če obstajajo primerni razlogi (npr. nedoseganje zastavljenih ciljev, itd.). Na podlagi pogovorov z mentorji programa PUM-O je mogoče razbrati, da bi bilo smiselno razmisliti o podaljšanju trajanja maksimalne vključenosti v program. V velikih primerih gre za udeležence, ki potrebujejo več časa in pomoči, da dosežejo zastavljene cilje. Na podlagi podatkov, ki so nam jih posredovali iz ZRSZ je mogoče ugotoviti, da so se pogodbe podaljšale zelo majhnemu številu udeležencev. Od 01.01.2016 so pogodbo podaljšali le 19 osebam, kar predstavlja le 1,3% vseh vključenih oseb.

Program PUM-O se v povprečju izvaja 7 ur dnevno. Zaradi intenzivnega izvajanja programa, mentorjem pogosto primanjkuje čas za druge naloge, kot so priprava delavnic za naslednje dni, priprava poročil o udeležencih, izpopolnjevanje, sodelovanje z drugimi PUM-O in lokalno okolico. Kot ena izmed možnosti za delno razbremenitev mentorjev je po pogovorih skrajšanje dnevnega programa. Program bi namesto 7 ur na dan, potekal 6 ur dnevno.

4.3 Zaključek programa in poročanje

4.3.1 Zaključek programa PUM-O

Večina udeležencev iz programa izstopi, ker so dosegli cilje, ki so jih skupaj z mentorji opredelili na uvodnih srečanjih. Prihaja tudi do izstopov zaradi neupoštevanja navodil in nediscipline posameznika. Mentorji predlagajo, da se v primeru neupoštevanja pravil PUM-O in nerednega prihajanja na program, za udeleženca uvede strožje ukrepe s strani ZRSZ. V nekaterih primerih prihaja do zlorabe udeležbe v programu PUM-O, saj mladi tako prejemajo socialno pomoč in mogoče delajo na črno. Posledično niso odprti za zaposlitvene ponudbe, ki jim jih pošilja ZRSZ. V enem primeru se je zgodilo tudi, da se je posameznik vpisal v program PUM-O, ker je bil v tistem času vpleten v sodni postopek. Mislil je, da bo z udeležbo v programu sodniku lahko dokazal, da se je pripravljen spremeniti. Ko je bilo sojenja konec, je takoj zapustil program in za njim se je izgubila vsaka sled. Tovrstni primeri so sicer bolj izjema kot pravilo.

66 udeležencev, ki so izpolnili anketo, je označilo, da so program PUM-O zaključili predčasno. Skupno je na to vprašanje odgovorilo 152 oseb, kar pomeni, da 43% udeležencev programa ne opravi v celoti (čas trajanja programa je odvisno tudi od individualnih načrtov, ki pa ji anketa ni analizirala). Dejstvo, da oseba programa ne zaključi v celoti ni nujno negativno, saj je lahko udeleženec predčasno dosegel svoje cilje in zato zapustil program.⁶ Izmed 66 oseb, ki so predčasno zapustile program, je kar 11 oseb program zapustilo zaradi nadaljevanja izobraževanja, 14 oseb pa zaradi pridobitve zaposlitve. 5 udeležencev je program PUM-O

---

⁶ Evalvator ugotavlja, da postavljeno anketno vprašanje »Ali ste program opravili v celoti« ne daje najboljših podlag za kvalitetno analizo, zato bi ga bilo v prihodnje smiselno preoblikovati.

predčasno zapustilo zaradi neustrezne vsebine programa, medtem ko so 3 udeleženci program zapustili zaradi neprimernega odnosa mentorjev.

Eden izmed ciljev programa PUM-O se nanaša na zaposlovanje mladih ob izhodu iz programa. Iz podatkov, ki jih je posredoval ZRSZ, je mogoče ugotoviti, da se je v obdobju 2010-2018 zaposlilo 25,4% udeležencev programa, kar presega ciljno vrednost kazalnika zaposlitve ob zaključku programa, ki znaša 25%. Največ oseb je zaposlitev našlo leta 2016, saj se je takrat zaposlilo kar 40% vseh udeležencev, najmanj pa leta 2013, ko je zaposlitev dobilo le 16,7% vključenih oseb. Omenjeni podatki se nanašajo na obdobje enega leta po zaključku programa. Če ima oseba zaposlitev eno leto po izhodu iz programa PUM-O, ni nujno, da je zaposlitev rezultat udeležbe v programu. ZRSZ nam je priskrbel tudi podatke o zaposlitvi na 30. dan in 180. dan po zaključku programa. V povprečju je bilo na 30. dan po izhodu iz programa zaposlenih 7,6% oseb, na 180. dan pa 10,7% oseb, ki so bile udeležene v programu PUM-O. Na splošno se zaposljivost oseb ob izstopu iz programa izboljšuje. Leta 2008 je bilo na 30. dan po izhodu iz programa zaposlenih 8% oseb, medtem ko je bilo leta 2016 in 2017 v zaposlitev vključenih 14% oz. 12% vključenih oseb, kar predstavlja kar 75% oz. 50% rast.

Na podlagi razposlanega vprašalnika smo ugotovili, da se je po zaključku programa 38 oseb vključilo v proces izobraževanja, kar predstavlja 26% vseh vprašanih. Še 6 oseb je bilo ob zaključku programa vključenih v proces usposabljanja. 31% vprašanih je bilo po zaključku programa PUM-O zaposlenih, 20% pa brezposelnih. 23 oseb je označilo, da so še vedno vključeni v program. Na podlagi rezultatov ankete lahko ugotovimo, da prihaja do razlik med KRZS in KRVS. V KRZS se več udeležencev programa PUM-O odloči za nadaljevanje šolanja, medtem ko se v KRVS več oseb zaposli. Število brezposelnih po zaključku programa je prav tako višje v KRVS. Dobljeni rezultati kažejo na razlike med obema regijama.

4.3.2 Poročanje izvajalcev

Izvajalci programa pripravijo mesečna poročila o aktivnostih, ki so jih izvajali v preteklem mesecu. Poročilo vsebuje pregled skupinskih projektov, individualnih aktivnosti in izobraževanj. Poročila vsebujejo kratke opise projektov in spremembe, ki so se zgodile v preteklem mesecu. Mentorji programa PUM-O pripravijo poročila in jih skupaj z listami prisotnosti pošiljajo naročniku programa. Mesečna poročila so zgolj kvalitativne narave, saj ne vsebujejo kvantitativnih podatkov (npr. število opravljenih ur izobraževanja, število udeležencev). Kvantitativne podatke izvajalci programa naročnikom posredujejo v obliki kvantitativnih letnih poročil, ki vključujejo mesečni pregled števila udeležencev, število udeležencev, ki nadaljujejo proces izobraževanja ali pa se zaposlijo in število opravljenih ur z podizvajalci, itd.

4.3.3 Sodelovanje s ključnimi deležniki

Izvajalci programa PUM-O pogosto sodelujejo z lokalnimi podizvajalci, s čimer zagotavljajo raznolikost programa. Sodelovanja s podizvajalci je pogosto na področjih, ki jih sami niso zmožni pokriti oz. zagotoviti ustreznega znanja. Največkrat z zunanjimi izvajalci sodelujejo na področju zdravljenja odvisnosti (droge, alkohol in druge oblike odvisnosti) in podobnih problematikah, ki

zahtevajo poglobljeno ali specialistično znanje. Mentorji morajo zaradi različnih ozadij in interesov mladih zagotavljati podporo na vedno več različnih področjih, ki jih sami ne poznajo. Sodelovanje z različnimi deležniki je tudi eden izmed glavnih namenov programa. Mentorji v programu PUM-O sodelujejo tudi z lokalnimi prostovoljci in prostovoljci iz EVS (ang. European Voluntary Service). Lokalni prostovoljci v večini primerov pomagajo pri individualnih izobraževalnih aktivnostih. S prostovoljci iz EVS sodelujejo predvsem na področju splošne razgledanosti (predstavitve tujih držav in kultur) in pri učenju tujih jezikov. Obseg sodelovanja z lokalnimi podizvajalci je odvisen od posameznega kraja izvajanja programa. Na podlagi končnih letnih poročil je mogoče razbrati, da določeni izvajalci programa PUM-O s podizvajalci praktično ne sodelujejo, medtem ko drugi beležijo več kot 250 ur sodelovanju na mesec. Do velikih razlik lahko prihaja zaradi specifičnih potreb in znanj, ki jih morajo zagotavljajo mentorji v programu, da lahko zadovoljijo potrebe svojih udeležencev.

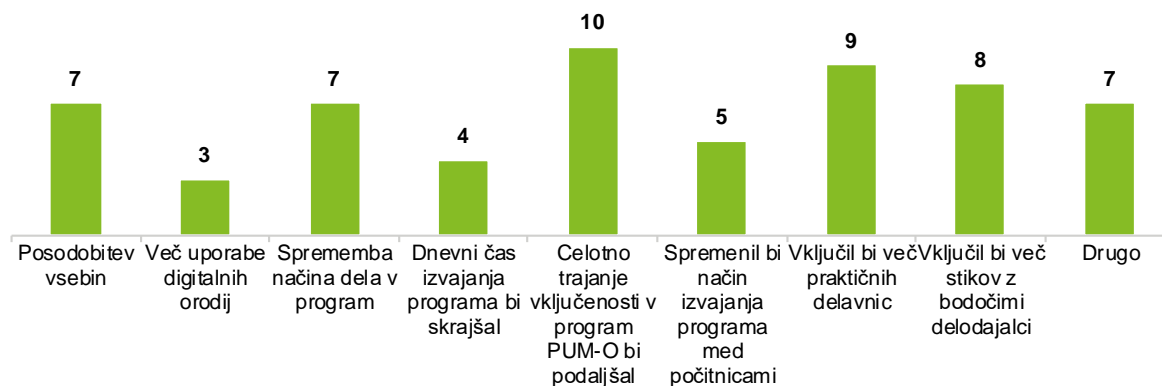
Eden izmed glavnih merljivih ciljev programa PUM-O je izboljšanje zaposlitvenih možnosti udeležencev programa. Poleg delavnic pisanje življenjepisov, komuniciranja z delodajalci in individualnih delavnic, izvajalci programa PUM-O organizirajo predstavitve poklicev oz. predstavitve potencialnih lokalnih delodajalcev. V povprečju izvajalci tako na mesec izvedejo vsaj eno tovrstno delavnico. V posameznih primerih tudi potencialni delodajalci kontaktirajo izvajalce programa PUM-O, saj potrebujejo zaposlene. Odnos med delodajalci in programom PUM-O je v veliki meri odvisen od iniciativnosti mentorjev. Po mnenju udeležencev programa PUM-O, bi morali lokalni delodajalci obiskati PUM-O, da vidijo kako program dejansko poteka.

Uspešno sodelovanje med ZRSZ, CSD in izvajalci programa PUM-O je eden izmed ključnih dejavnikov za uspešno izvajanje programa. ZRSZ v program PUM-O napotuje primerne kandidate v skladu z njihovimi zaposlitvenimi načrti in jih vodi skozi administrativni proces vključitve v program. Naloga izvajalcev je, da se povežejo z lokalno skupnostjo, tudi s centri za socialno delo in izobraževalnimi inštitucijami. Izvajalci imajo z lokalnimi enotami ZRSZ zelo raznolike izkušnje, nekateri zelo pozitivne, nekateri pa tudi negativne. Enako velja za ZRSZ.

4.3.4 Priporočila udeležencev programa

Zadnji del anketnega vprašalnika, ki so ga prejeli udeleženci programa, se je nanašal na predloge za izboljšanje programa PUM-O. Na vprašanje je odgovorilo 21 oseb, kar predstavlja 15% vseh oseb, ki so odgovorile na vprašalnik. Udeleženci so pri tem vprašanju lahko izbrali več možnih odgovorov in jih tudi opisali.

Graf 4.3.4: Kako bi izboljšali vsebino programa PUM-O?

Najpogosteje izbran odgovor se je nanašal na podaljšanje celotnega trajanja vključenosti v program PUM-O. Udeleženci, ki so izbrali ta odgovor in ga tudi opisali, so mnenja, da bi morali program podaljšati ter udeležencem omogočiti sodelovanje tudi po dejanskem zaključku programa. Eden izmed predlogov je opcija obiskovanja programa za daljše časovno obdobje oz. do dopolnjenega 26. leta. Iz tovrstnih odgovor je razvidno, da se določeni udeleženci navežejo na sam program in mentorje v programu, ki jim predstavljajo varno zatočišče, kjer se lahko pogovarjajo o svojih problemih in težavah. Nekateri udeleženci bi v programu radi ostali dalj časa, saj v obdobju 10 mesecev ne morajo izpolniti vseh ciljev, ki bi jih sami hoteli. Na področju trajanja programa PUM-O, smo udeležence spraševali tudi o izvajanju programa PUM-O v času počitnic. Udeleženci so mnenja, da bi se moral v času počitnic način izvajanja programa prilagoditi. Eden izmed udeležencev, ki so podali pisni odgovor na to vprašanje, je predlagal skrajšanje programa med počitnicami. Drugi udeleženec pa bi v času (domnevamo da poletnih počitnic) udeležbo v programu PUM-O spremenil v neke vrste počitniško delo oz. bi udeležencem omogočil, da prostovoljno prihajajo v program, v kolikor se želijo družiti z drugimi osebami iz programa. Na področju počitniškega izvajanja programa prihaja do rahlih razhajanj med mentorji in udeleženci programa. Mentorji so mnenja, da bi se moralo izvajanje programa PUM-O med počitnicami prilagoditi oz. skrajšati, saj potrebujejo čas za načrtovanje programa za prihodnja izvajanja in ureditev vse potrebne administracije. Med udeleženci je bilo mogoče na podlagi vprašalnika in opravljenih skupinskih intervjujev zaznati rahlo mešana mnenja. Nekateri udeleženci so bili podobnega mnenja kot mentorji, saj lahko v času poletnih počitnic opravljajo počitniška dela in tako pridobivajo izkušnje. Drugi udeleženci pa so poudarili, da je za njih pomembno, da se program (vsaj v določeni meri) izvaja tudi poleti. Če se program poleti prekine, obstaja možnost da se posamezniki vrnejo na stara pota in tako izničijo rezultate, ki so jih dosegli v programu PUM-O.

Del vprašanj se je nanašal tudi na izboljšanje vsebin in aktivnosti, ki se trenutno izvajajo v programu. Udeleženci predlagajo posodobitev vsebin na področju športa (več aktivnosti) in samopodobe. Poleg tega bi jim po mnenju enega izmed udeležencev koristilo tudi boljše ozaveščanje o programih pomoči, ki so jim na voljo. Na področju uporabe digitalnih orodij so

udeleženci menja, da je premalo poudarka na uporabi »uporabnih« IKT orodij, kot so npr. Office programi. Udeleženci so predlagali več praktičnih delavnic. Tovrstne delavnice bi vključevale spoznavanje delovnih področij glede na posameznika, spoznavanje tujih/nepoznanih življenjskih situacij in delavnice s področja komuniciranja.

Ko govorimo o vsebini in aktivnostih v programu PUM-O, je zelo pomemben tudi način dela v programu. 7 udeležencev meni, da so potrebne tudi tovrstne spremembe, predvsem na področju svobode udeležencev. Udeleženci prav tako poudarjajo, da je pomembno, da mentorji najdejo skupni jezik z mladimi in povečajo obseg individualnih pogovorov, saj so skupinski pogovori lahko stresni, sploh če gre za težavne tematike. Zaradi tovrstnih tematik se pojavlja tudi potreba po izkušenih psihologih, ki bi pomagali pri reševanju težav posameznikov.

Znotraj predlogov za izboljšave prihaja tudi do negativnih komentarjev glede dela mentorjev in samega izvajanja programa PUM-O. Večina tovrstnih komentarjev prihaja od dveh ali treh oseb, ki so očitno zelo nezadovoljne s programom PUM-O.

4.4 Primeri dobrih praks iz tujine

4.4.1 Nemčija

V Nemčiji so leta 2008 začeli s programom IdA⁷. Program je namenjen mladim, ki se zaradi različnih razlogov ne znajdejo na trgu dela. Po navadi gre za mlade s posebnimi značilnostmi, potrebami ali težavnim socialnim oz. družinskim ozadjem, kar vpliva na njihovo samozavest in sposobnost iskanja dela. Projekt je sponzoriran s strani Ministrstva za delo in socialne zadeve ter Evropskega socialnega sklada. Glavni cilj projekta IdA je omogočanje opravljanje delovne prakse v tujini, ki po navadi traja do 6 mesecev. Do leta 2017 je program IdA zaključilo okoli 10,000 udeležencev, povprečna starost udeležencev pa je bila 24 let.

Program IdA sestavlja 114 projektne mreže (»Project networks«), v katerih sodeluje 26 držav, med katerimi je tudi Slovenija. Zaenkrat so v Sloveniji prisotne 3 projektne mreže, ki so locirane v KRVS. Največ projektne mreže se povezuje z Italijo, Avstrijo in Španijo. V omenjene mreže so vključene lokalne izobraževalne institucije, podjetja, ministrstva, občine in drugi ključni deložniki.

S tem ko se osebe odpravijo na opravljanje prakse v tujino, pridobijo koristne izkušnje, ki jim pomagajo pri prihodnjih zaposlitvenih možnostih. Z odhodom v tujino postanejo veliko bolj samostojni, se naučijo dodatnih jezikov, spoznavajo druge kulture, kar je tudi glavni cilj programa. Pridobivanje uporabnih znanj je v tem primeru bolj sekundarnega pomena, saj se s programom IdA poskuša dvigniti samozavest in motiviranost udeležencev. Izvajalci programa so z udeleženci izvedli anketo, s katero so merili raven njihove samozavesti, motivacije in socialnih kompetenc. Z izvedeno anketo so ugotovili, da se vse tri omenjene lastnosti po zaključku programa IdA izboljšale. Program se je v Nemčiji izkazal za zelo uspešnega. Po vrnitvi domov se je kar 35% udeležencev zaposlilo oz. so dobili zaposlitve, ki jim omogočajo socialno varnosti. 27% jih je

---

⁷ IdA – Integration through mobility without borders

nadaljevalo šolanje, ostali pa opravljajo raznorazna priložnostna dela, krajše izobraževalne programe, itd. Le 18% udeležencev je po zaključku programa še vedno v procesu integracije na trg dela.

4.4.2 Nizozemska

Na Nizozemskem so pred kratkim vpeljali t.i. obveznice z družbenim učinkom oz. socialne obveznice («Social impact bonds»). Koncept socialnih obveznic temelji na sodelovanju med zasebnim sektorjem in vlado. Zasebni sektor oz. investitor zbere sredstva, ki jih nato investira v socialne projekte, vlada pa obljubi, da mu bo v primeru uspešnega projekta povrnila investirana sredstva. Donosi, ki jih prinaša obveznica za investitorja, niso fiksni, ampak so odvisni od uspešnosti projektov. Največ socialnih obveznic je v Veliki Britaniji, na Japonskem in na Nizozemskem. Nizozemski projekt Workplace Rotterdam South velja za enega izmed največjih tovrstnih projektov, saj ima vezanega kar 13 mio EUR kapitala.

Eden izmed največjih tovrstnih socialnih projektov je bil izpeljan v mestu Rotterdam. Podjetji ABN AMRO in Start Foundation sta za obdobje dveh let investirali 680.000 EUR in ustanovili fundacijo Buzinezzclub, ki naj bi 160 mladih posameznikov pripravila na samostojno podjetniško pot ali zaposlitev. S tem mladi ne bi bili več odvisni od socialne pomoči, kar seveda pozitivno vpliva na državne izdatke. V okviru programa Buzinezzclub so se udeleženci povezali s potencialnimi delodajalci, svetovalci in trenerji, ki jim pomagajo na vsakem koraku. Program je sestavljen iz dveh delov. Prvi del traja 6 mesecev in je zelo intenzivno naravnano. V tem času udeleženci preko prakse pridobijo uporabna znanja in znanje skupinskega dela. Z mentorji delajo tudi na razvoju mehkih veščin. Drugi del programa traja 12 mesecev. V tem času mentorji v programu pomagajo mladim z nasveti o tem, kako voditi svoja podjetja in z njimi delijo svoje izkušnje.

Prva skupina, ki je bila vključena v program Buzinezzclub, je bila sestavljena iz 80 udeležencev. Rezultati so pokazali, da je 47 udeležencev uspešno začelo svojo kariero, kar predstavlja 60% uspešnost. Število oseb, ki so uspešno začeli svojo kariero, se lahko še poveča, saj so nekatere osebe šele pred kratkim zaključile s programom in so trenutno v postopku iskanja zaposlitve.

Za ocenjevanje programa je zadolženo podjetje Ortec Finance, ki je razvilo algoritem, s katerim izračunajo, koliko časa bi bila oseba še odvisna od socialnih prispevkov, če ne bi bila vključena v program. Na podlagi njihove napovedi in dejanskega časa, ko je udeleženec programa izključen iz programa socialnih pomoči, se nato izračuna donos, ki pripada investitorjem. Prej kot udeleženec zapusti program socialne pomoči oz. uspešno zaključi program Buzinezzclub, večje donose si lahko obeta investitor. V letu 2016 je Nizozemska vlada zaradi programa Buzinezzclub, izplačala za 464 dni manj socialnih prispevkov. V povprečju je projekt Buzinezzclub investitorjem prinesel 12% letne donose, kar predstavlja zelo visok donos za investitorja.

4.4.3 Irska

Na Irskem že dolga leta poteka program Youthreach, ki je namenjen mladim med 15. in 20. letom starosti, ki so zapustili izobraževalni sistem brez dokončane izobrazbe oz. s slabo izobrazbo.

Program se izvaja v 150 centrih po vsej državi in vključuje 7.000 oseb. Udeleženci so v program vključeni kar dve leti, v tem času glede na stopnjo udeležbe prejemajo denarno nadomestilo.

Glavni cilj programa je razvoj znanja, sposobnost in samozavesti posameznika. Vsi omenjeni dejavniki so potrebni za uspešno socialno vključenost posameznika in uspešno integracijo na trg dela ali v nadaljnji proces izobraževanja. Program Youthreach je zelo fleksibilen, saj zasleduje naslednje cilje:

- program je prilagojen kulturi posameznika,
- program je primerno zahteven oz. predstavlja izziv in mora posamezniku zagotavljati doseganje visokih akademskih in delovnih standardov, ki mu bodo pomagali v prihodnosti,
- program spodbuja kreativnost udeležencev.

Program se izvaja že več kot 20 let, uspešno pa ga je opravilo več kot 75% oseb⁸.

---

⁸ Youth unemployment initiatives: 20 case studies from the European Union

5 PRIPOROČILA

Na podlagi pregledane dokumentacije, opravljenih fokusnih skupinah in intervjujev s ključnimi deležniki ter na podlagi vprašalnika za udeležence programa PUM-O, podajamo naslednja priporočila:

- **Trajanje in izvajanje programa:**
  - V povprečju so udeleženci v programu prisotni 7 ur na dan (ne merimo v šolskih urah), kar je izhajajoč iz intervjujev in pogovorov preveč tako za udeležence kot mentorje. Predlagamo, da se izvajanje programa PUM-O **skrajša na 6 ur dnevno**. S tem mentorjem omogočimo dodatno uro za pripravo načrtov in ureditev administracije, udeležence pa razbremenimo.
  - **Izvajanje programa v poletnih mesecih je potrebno prilagoditi.** Eden izmed glavnih razlogov za prekinitve izvajanja programa v poletnih mesecih je pomanjkanje avtobusnih povezav, kar močno vpliva na prisotnost udeležencev v programu. Prav tako je mogoče v času poletnih mesecev opaziti pomanjkanje motivacije pri udeležencih, kar je pričakovano. Medtem ko so njihovi prijatelji na počitnicah/prosti ali pa opravljajo raznorazna počitniška dela, morajo biti oni prisotni v programu. Prilagoditev programa v času poletnih mesecev bi prav tako koristila mentorjem, ki bi ta čas izkoristili za pripravo načrtov in novih aktivnosti ter ureditev potrebnih administrativnih obveznosti.
- **Izplačilo dodatkov za prevoz in aktivnost:** Udeleženci programa PUM-O so upravičeni do izplačila dodatkov za prevoz in aktivnost. Problem se pojavi, ker so omenjeni dodatki izplačani z enomesečno zamudo. Tovrsten način izplačevanja dodatkov ima negativen vpliv na udeležbo v programu PUM-O, saj si mnogi potencialni udeleženci ne morejo privoščiti enomesečnega samofinanciranja obiskovanja programa. ZRSZ je pojasnil, da obdelave izplačil ni mogoče izvesti hitreje, prav tako ni možno izplačilo akontacij, saj je upravičeno pričakovati, da vsi poračuni ne bi bili možni in da je bi bilo s poračunavanjem stroškov administriraje podvojeno. Evalvator lahko izvajalcem v razmislek ponudi zgolj rešitev, da prehodno zalaganje sredstev za prvi mesec udeležbe zagotovijo iz lastnih sredstev v dogovoru z udeleženci, pri čemer se je potrebno zavedati, da je kakršenkoli izpad sredstev tveganje izvajalcev.
- **Izplačilo socialne pomoči:**
  - Po navajanju mentorjev programa PUM-O prihaja do različnih praks obračuna denarne socialne pomoči, kar ima negativen vpliv na udeležbo v programu. Oseba, ki je udeležena v program PUM-O, prejema dodatek za prevoz in aktivnost, a hkrati zaradi udeležbe izgubi del denarne socialne pomoči, ki je pogosto ključnega pomena za preživetje osebe. Znižanje prejemkov pogosto vodi do tega, da se določene osebe ne vključijo v program PUM-O. Med slovenskimi CSD prihaja do neenakosti pri obravnavi udeležencev. Neuskklajena praksa obračuna denarne socialne pomoči prinaša veliko nezadovoljstva, saj so udeleženci v negotovi

situaciji, ker ne vedo, kako se bo spremenila višina njihovih denarnih prejemkov (opomba: slednja je odvisna tudi od drugih družinskih prejemkov in se lahko spremeni tudi zaradi drugih/novih okoliščin in ne nujno samo zaradi vključitve v program PUM-O). Predlagamo sistemsko poenotenje izplačil, ki ga bo po našem mnenju najlažje doseči s pristopom »od zgoraj navzdol«. Priporočamo, da MDDSZ še enkrat posreduje navodila za CSD, prav tako pa tudi izvajalcem PUM-O, s katerim bodo slednji lahko neposredno opozorili CSD v primeru drugačnega načina izplačil. Trenutno se izvaja preverjanje, ali je praksa obračuna denarne socialne pomoči pravilna ali ne. Ko bo preverjanje zaključeno, bodo o rezultatih obveščene vse službe CSD. Tako bo zagotovljeno poenoteno obravnavanje udeležencev programa PUM-O. MDDSZ je seznanjen s težavo, za katero se že iščejo ukrepi in rešitve.

- Prav tako evalvator ugotavlja, da posamezniki, ki prejemajo socialno pomoč in so od nje odvisni, nimajo interesa vrniti se v sistem izobraževanja, saj le-to izgubijo. Žal ni vzpostavljenega državnega štipendijskega sistema, ki bi udeležence PUM-O, ki so v socialni stiski, spodbujal ali vsaj omogočal nadaljuje šolanje in s tem doseganje osebnih in kariernih ciljev. Sistem štipendij, ki je zasnovan na šolskih rezultatih, za udeležence PUM-O, ki so že v osnovi v večini primerov osipniki, ni primeren. Udeležencem so na voljo tudi državne štipendije, ki temeljijo na obračunu družinskega premoženja in ne na šolskih rezultatih, so pa načeloma nižje kot socialna pomoč, ki jo trenutno prejemajo udeleženci programa PUM-O. Udeleženci programa PUM-O lahko prejmejo različne vrste štipendij, ki jih opredeljuje ZStip-1, saj so namenjene spodbujanju izobraževanja in doseganju višje ravni izobrazbe. Kljub omenjenim spodbudam predlagamo, da se preveri, ali dosednji sistem štipendiranja in socialnih prispevkov ponuja kakršnokoli alternativno rešitev ali možnost prilagoditve za udeležence PUM-O, s čimer bi pozitivno vplivali tudi na same rezultate PUM-O.
- **Merjenje uspeha:** v sedanji izvedbi programa se za merjenje uspeha uporablja kazalnik »število oseb iz ranljivih skupin, vključenih v iskanje zaposlitve, izobraževanje/usposabljanje, pridobivanje kvalifikacij ali v zaposlitev ob izhodu«, ki je določen v OP EKP. Po našem mnenju je uspešnost programa težko oceniti zgolj na podlagi enega samega kvantitativnega kazalnika. Predlagamo, da se razmisli, ali bi bilo smiselno k programu dodati tudi specifične programske kazalnike, kot so predčasni izstopi. Predvsem pa je ključno merjenje kvalitete programa z rednimi vrednotenji programa, s katerim lahko merimo osebnosti napredek posameznika, zmožnost vključevanja v družbo, itd. Napredek posameznika bi bilo priporočljivo meriti tudi z rednimi anketami, ki bi nam dale vpogled tako v osebni razvoj posameznika kot samo kvaliteto izvajanja programa (npr. izboljšanje samozavesti in motiviranosti posameznika, kvaliteta vsebine programa, itd.)
- **Način izbora izvajalcev programa:** Trenutni sistem izbora, ko je cena edini kriterij izbire med dvema programoma/izvajalcema, lahko v primeru dveh ponudnikov storitev negativno vpliva na kvaliteto izvajanega programa. Predlagamo razmislek o uvedbi ekonomsko najugodnejše cene, kjer se programom, ki ponujajo dodatne vsebine, dodeli

dodatne točke. Dvig kvalitete programa, kot je predlagal ACS, je sicer mogoče zagotoviti tudi z novimi kadrovskimi pogoji, vendar je po našem razumevanju že sedaj težko zagotoviti zadostno število mentorjev, zato je morda ocenjevanje programov za ponujene dodatne storitve (primeroma družinski terapevt, ki je na voljo udeležencem 5 dni na mesec) trenutno bolj izvedljivo. Odločitev o tovrstnem točkovanju dodatnih storitev je seveda predmet nadaljnje strokovne presoje.

- **Temeljno usposabljanje mentorjev:** Program »Temeljno usposabljanje mentorjev« v sedanjih izvedbah programa PUM-O obsega 128 učnih ur. Omenjenih 128 ur se deli na dva dela. Prvi del usposabljanja, vključuje 88 učnih ur na področju splošnega izobraževanja udeležencev. Drugi del obsega 40 učnih ur, v okviru katerih udeleženci usposabljanja pripravljajo zaključno seminarsko nalogo. Po pogovoru z mentorji, ki so usposabljanje že prestali v času prejšnjih izvajanj programa PUM-O, smo prišli do zaključka, da pri trenutnem izvajanju usposabljanja za mentorje, primanjkuje predvsem praktičnih delavnic. Kot dodatek k usposabljanju bi dodali obvezno opravljanje prakse za vse udeležence programa. Z uvedbo tovrstne prakse, bi udeležence usposabljanja izpostavili realnim situacijam, s katerimi se bodo morali soočiti na dnevni ravni. Prav tako bi udeležencem v primeru ugotovitve, da opravljanje dela mentorji v programu PUM-O ni primerno za njih, omogočili da se odločijo za opravljanje drugega poklica, še preden se zaposlijo kot mentorji v programu PUM-O.
- **Financiranje programa PUM-O:** Program PUM-O bi moral imeti zagotovljeno neprekinjeno financiranje, saj prekinitev (zaprti vrata PUM-O) negativno vplivajo na izvajanje programa, predvsem udeležence. V primeru prekinitve financiranja programa, morajo izvajalci pogosto prekiniti z delom, kar vpliva na njihovo povezovanje z lokalnimi pisarnami ZRSZ, svetovalnimi delavkami na šolah in drugimi ključnimi deležniki. Predlagamo, da se izvajalci PUM-O tesneje integrirajo v lokalno okolico in povečajo svoje možnosti za neprekinjeno financiranje (v sodelovanju z občino, nevladnimi organizacijami, delodajalci). Sistem financiranja zgolj iz EU sredstev namreč predstavlja tveganje zamika v izvajanju in izpada finančnih sredstev, ki ga izvajalec PUM-O lahko minimizira z večjo integracijo in proaktivnostjo v lokalnem okolju.
- **Izobraževanje mentorjev v programu PUM-O:** Mentorji v programu PUM-O niso deležni dovolj izobraževanj. Trenutno sta za njih predvideni dve izobraževanji. Pri udeležbi izobraževanj jih dodatno ovira tudi pravilo, da mora biti v programu PUM-O vedno prisoten vsaj eden izmed mentorjev. Zaradi tega pravila, se mentorji ne morajo udeleževati izobraževanj, ki bi bila primerna za vse. V kolikor imajo mentorji primerno zamenjavo (npr. prostovoljce, ki pogosto delajo z udeleženci programa in jih tudi poznajo), bi jim morala biti omogočena sočasna udeležba izobraževanj.
- **Srečanja mentorjev programa PUM-O:** Trenutno sta za mentorje programa PUM-O predvideni dve letni srečanja, ki jih po navadi organizira ACS. Mentorji se na teh srečanjih pogovarjajo o aktualnih zadevah. Za prihodnja leta predlagamo več tovrstnih srečanj, saj bi tako omogočili boljši pretok znanj med izvajalci in izmenjavo primerov dobrih praks. Prav tako bi izboljšali povezanost med izvajalci programa PUM-O. Mentorji bi morali biti

prav tako deležni **rednih supervizij** in evalvacijskih srečanj. Predlagamo, da se mentorji srečujejo vsaj enkrat na tri mesece.

- **Poročanje med izvajalci programa PUM-O in ZRSZ:** Na podlagi izvedenih pogovor z mentorji programa PUM-O in pregledanimi letnimi poročili, ki jih je pripravil ZRSZ, ugotavljamo da prihaja do razlik med dejanskim in opisanim stanjem, kar se tiče narodnostne strukture udeležencev progama PUM-O. V pogovorih z mentorji (predvsem iz Murske Sobote in Novega mesta), smo izvedeli, da so v program vključene tudi manjšine, kot so Romi, itd. V letnih poročilih, ki jih je pripravil ZRSZ pa podatki o romski manjšini niso navedeni. ZRSZ pojasnjuje, da je zbiranje podatkov o narodnosti neustavno. Evalvator zato zgolj opozarja, da med dejanskim in poročanim stanjem prihaja do razhajanja, ki izkrivljajo rezultat uspešnosti programa. Predlagamo, da se preuči, ali agregirano poročanje o sami strukturi udeležencev (ne na nivoju posameznika) prav tako pomeni nezakonito poročanje.
- **Poskusna udeležba za potencialne udeležence:** Osebe, ki izpolnjujejo vse predpisane pogoje za udeležbo v programu PUM-O in so v evidenci ZRSZ prijavljene kot brezposelne osebe ali iskalci zaposlitve, bi morale na nekaj dnevni obisk programa PUM-O. Tako bi program PUM-O predstavili širši množici ljudi in zagotovili večjo udeležbo programa. S tem bi se delno razbremenilo lahko tudi delo mentorjev, ki bi se bolj osredotočili na delo z udeleženci programa, namesto da veliko časa namenijo iskanju novih kandidatov za program (predvsem slednje velja za nove izvajalce PUM-O). S poskusno dobo bi zmanjšali fluktuacijo števila udeležencev, saj bi se v program vključile le tiste osebe, ki si tega res želijo. Manjša fluktuacija pa vpliva na izboljšanje priprave aktivnosti in izobraževanj s strani mentorjev.
- **Dvig prepoznavnosti programa:** Iz anketnega vprašalnika izhaja, da le 5 vprašanih (od 152 oseb, ki so odgovorile na to vprašanje) za program PUM-O izvedelo preko šolskih svetovalnih delavk. Po našem mnenju je potrebno zgraditi prepoznavnost programa PUM-O tudi v šolah oziroma je potrebno boljše sodelovanje med šolami in izvajalci programa kot tudi z območnimi CSD, saj bo to pripeljalo do še večje uspešnosti programa.

6 PRILOGA

6.1 Anketni vprašalnik

1. Spol:
  - Moški,
  - Ženski,
  - Drugo:
2. Starost (vpišite letnico rojstva):
3. Pri kateri starosti ste se vključili v program PUM-O?
4. Kakšno izobrazbo imate?
  - Osnovna šola,
  - Nižje poklicno izobraževanje (2 letno)
  - Srednje poklicno izobraževanje (3 letno)
  - Gimnazija oz. srednje tehnično izobraževalni program,
  - Drugo:
5. Kateri program PUM-O ste obiskovali?
  - PUM-O Murska Sobota,
  - PUM-O Maribor,
  - PUM-O Celje,
  - PUM-O Velenje,
  - PUM-O Novo Mesto,
  - PUM-O Trbovlje,
  - PUM-O Slovenj Gradec,
  - PUM-O Radovljica,
  - PUM-O Škofja Loka,
  - PUM-O Koper,
  - PUM-O Tolmin,
  - PUM-O Ajdovščina,
  - PUM-O Ljubljana.
6. Kako ste izvedeli za izvajanje programa PUM-O?
  - Od prijateljev in znancev,
  - Od mentorjev programa PUM-O,
  - Od svetovalcev na Zavodu,
  - Na spletni strani Zavoda za zaposlovanje,
  - Ob vključitvi v druge programe,
  - Od drugih udeležencev programa PUM-O,
  - Preko socialnih omrežij,
  - Drugo:
7. Kakšen je bil vaš status pred vključitvijo v program?

- Vključen v proces izobraževanja,
  - Brezposelna oseba,
  - Drugo:
8. (IF Q7 = 2) Koliko časa ste bili prijavljeni na Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje?
- Manj kot 3 mesece,
  - Med 3 in 12 mesecev,
  - Več kot 12 mesecev,
  - Nisem bil prijavljen na Zavod.
9. Ali ste bili poleg programa PUM-O vključeni v kakšen drug program na področju zaposlovanja?
- Da,
  - Ne.
10. (IF Q9 = 1) Ali se vsebina programa PUM-O prekriva ali dopolnjuje z drugimi programi, v katere ste bili vključeni?
- Program se prekriva z drugimi programi,
  - Program se dopolnjuje z drugimi programi,
  - Program nima povezave z drugimi programi.
11. Zakaj ste se odločili za vstop v program PUM-O?
- Oblikovanje poklicne identitete in pomoč pri iskanju zaposlitve,
  - Razvoj osebnih kompetenc in pridobivanje novih znanj,
  - Oblikovanje osebne identitete,
  - Oblikovanje novih poznanstev in priložnosti,
  - Drugo:
12. Katera izmed glavnih aktivnosti programa PUM-O je imela na vas največji vpliv (največjo dodano vrednost)?
- Priprava osebnega portfelja oz. osebni karierni načrt,
  - Zaposlitvene delavnice (pisanje življenjepisov, spoznavanje delodajalcev),
  - Ustvarjalne delavnice (izvajanje lutkovnih predstav, pisanje člankov, likovno ustvarjanje, itd.),
  - Delavnice osebnega razvoja (pogovori v skupini, spoznavanje samega sebe, itd.),
  - Izbirni individualni projekti, ki se izvajajo v sodelovanju z mentorji,
  - Interesne dejavnosti (izleti, različne dejavnosti, itd.),
  - Drugo:
13. Ali ste program PUM-O opravili v celoti?
- Da,
  - Ne.
14. (IF Q13 = 2) Kateri so razlogi za predčasno prekinitev programa?
- Neustrezne vsebine programa,
  - Prezahteven ali intenziven program

- Premalo časa za udeležbo,
  - Neprimerno vedenje mentorjev,
  - Zaposlitev v Sloveniji,
  - Nadaljevanje izobraževanja,
  - Odhod na delo v tujino,
  - Dosegel sem svoje cilje,
  - Drugo:
15. Kako bi ocenili kakovost/primernost vsebine programa PUM-O?
- Vsebina programa je zelo kakovostna (1-5),
  - Vsebina programa odgovarja mojim potrebam (1-5),
  - Vsebina programa je dovolj podrobna (ni preveč splošna)(1-5),
  - Vsebina programa je aktualna (1-5).
16. Kako zahtevna se vam zdi vsebina programa?
- Zahtevnost vsebine je primerna,
  - Vsebine so preveč zahtevne,
  - Vsebine so preveč enostavne.
17. Kako bi na lestvici od 1-5 ocenili delo mentorjev?
18. (IF Q17 = 1 ali 2) Zakaj delo mentorjev ni zadovoljilo vaših pričakovanj?
- Mentorji se mi niso posvetili v zadostni meri,
  - Mentorji mi niso omogočili dostopa do primernih izobraževanj,
  - Mentorji niso upoštevali mojih želja pri oblikovanju kariernega načrta in individualnih nalog,
  - Mentorji so mi dodelili preveč dela,
  - Delo, ki so mi ga dodelili je preveč enostavno,
  - Odnos mentorjev ni bil ustrezen,
  - Mentorji niso bili primerno izobraženi,
  - Drugo:
19. Ali je program PUM-O vplival na vaše zaposlitvene možnosti?
- Da,
  - Ne.
20. (IF Q19 = DA) Na kakšen način je program PUM-O izboljšal vaše zaposlitvene možnosti?
- Pridobil sem uporabna znanja,
  - Izboljšal sem svoj nastop na razgovorih za zaposlitev,
  - Razširil sem mrežo kontaktov,
  - Drugo:
21. Kako je program PUM-O vplival na vaš osebni razvoj?
- Izboljšal je mojo samozavestnost,
  - Bolje sprejemam različnost drugih,
  - Imam drugačen pogled na življenje,

- Izboljšal sem svoje učne navade,
  - Ni imel vpliva na moj osebni razvoj,
  - Drugo:
22. Po zaključku programa sem:
- Se vrnil oz. vključil v program izobraževanja,
  - Se vključil v program usposabljanja,
  - Se zaposlil,
  - Se samozaposlil,
  - Brezposeln,
  - Trenutno sem še vključen v program,
  - Drugo:
23. Ali ste po zaključku programa ostali v stiku z mentorji in drugimi udeleženci programa?
- Ostal sem v stiku z mentorjem, s katerim še naprej sodelujem pri oblikovanju svoje kariere poti,
  - Ostal sem v stiku z drugimi udeleženci programa, s katerimi smo postali prijatelji,
  - Nisem ostal v stiku z mentorji ali drugimi udeleženci programa.
24. Ali imate kakšne predloge za izboljšanje programa PUM-O?
- Da,
  - Ne.
25. (IF Q24 = DA) Kako bi izboljšali vsebino programa PUM-O?
- Posodobitev vsebin,(katerih)
  - Uporaba digitalnih orodij,
  - Sprememba načina dela v programu,
  - Čas izvajanja programa bi skrajšal,
  - Čas izvajanja programa bi podaljšal,
  - Vključil bi več praktičnih delavnic,
  - Vključil bi več stika z bodočimi delodajalci,
  - Drugo:

7 VIRI

1. Vlada RS, 2014: Operativni program za izvajanje evropske kohezijske politike v obdobju 2014–2020
2. NEET diversity. Najdeno na: <https://www.eurofound.europa.eu/topic/NEETs>
3. NEET statistics. Najdeno na: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=edat_lfse_20&lang=en
4. Tehnična specifikacija ponudbe
5. Žalec, N., (2016), Program Projektno učenje mlajših odraslih (PUM-O), 16-22, ACS
6. Denarna socialna pomoč. Najdeno 18.12.2018 na spletnem naslovu: http://www.mddsz.gov.si/si/delovna_podrocja/sociala/denarna_socialna_pomoc/
7. Youth employment initiatives: 20 case studies from the European Union. (2012). Najdeno 6.2.2019 na spletnem naslovu: <http://www.ludenet.org/projects-files/2/outputs/ealing-workshop-report-on-youth-employment-initiatives-709.pdf>
8. Integration through exchange. (2013). IdA – Integration through mobility without borders. Federal Ministry of Labour and Social Affairs

ZAVRNITEV ODGOVORNOSTI

Pričujoče gradivo in informacije v njem so delo družbe Deloitte Slovenija in imajo namen posredovati splošne informacije o določeni temi ali temah ter te teme ali tem ne obravnavajo izčrpno.

Skladno s pravkar navedenim informacije v tem gradivu ne predstavljajo računovodskih, davčnih, pravnih, naložbenih ali drugih strokovnih nasvetov ali storitev. Te informacije vam niso podane z namenom, da bi se nanje zanašali kot na edino osnovo pri sprejemanju odločitev, ki lahko vplivajo na vaše poslovanje. Preden sprejmete kakršnokoli odločitev ali ukrep, ki lahko vpliva na vaše osebne finance ali poslovanje, se morate posvetovati z usposobljenim strokovnim svetovalcem.

To gradivo in informacije v njem so posredovane v pričujoči obliki, družba Deloitte Slovenija pa ne podaja nobenih implicitnih ali eksplicitnih izjav ali jamstev glede tega gradiva ali informacij v njem. Brez omejevanja slednjega družba Deloitte Slovenija ne jamči, da so to gradivo ali informacije v njem brez napak ali da izpolnjujejo kakršnakoli specifična merila uspešnosti ali kakovosti. Družba Deloitte Slovenija izrecno zavrača vsa implicitna jamstva, vključno, vendar ne omejeno na jamstva o tržnosti, lastništvu, primernosti za določen namen, nekršitvi, združljivosti, varnosti in točnosti.

To gradivo in informacije v njem tako uporabljate na lastno odgovornost ter nase prevzimate polno odgovornost in tveganje izgube, ki jo lahko utrpíte zaradi uporabe tega gradiva ali informacij v njem. Družba Deloitte Slovenija ne bo odgovorna za nobeno posebno, posredno, postransko, posledično ali dodatno odškodnino oz. kakršnokoli drugo škodo, najsi se pojavi zaradi pogodbe, zakona, kazenskega prava (vključno, vendar ne omejeno na malomarnost) ali drugega v povezavi z uporabo tega gradiva ali informacij v njem.

Če karkoli od zgoraj navedenega iz kakršnegakoli razloga ni v celoti izvršljivo, ostalo še vedno ostane v veljavi.

© 2019. Deloitte Slovenija